akademický bulletin 2

AKADEMIE VĚD ČR

ab 2012

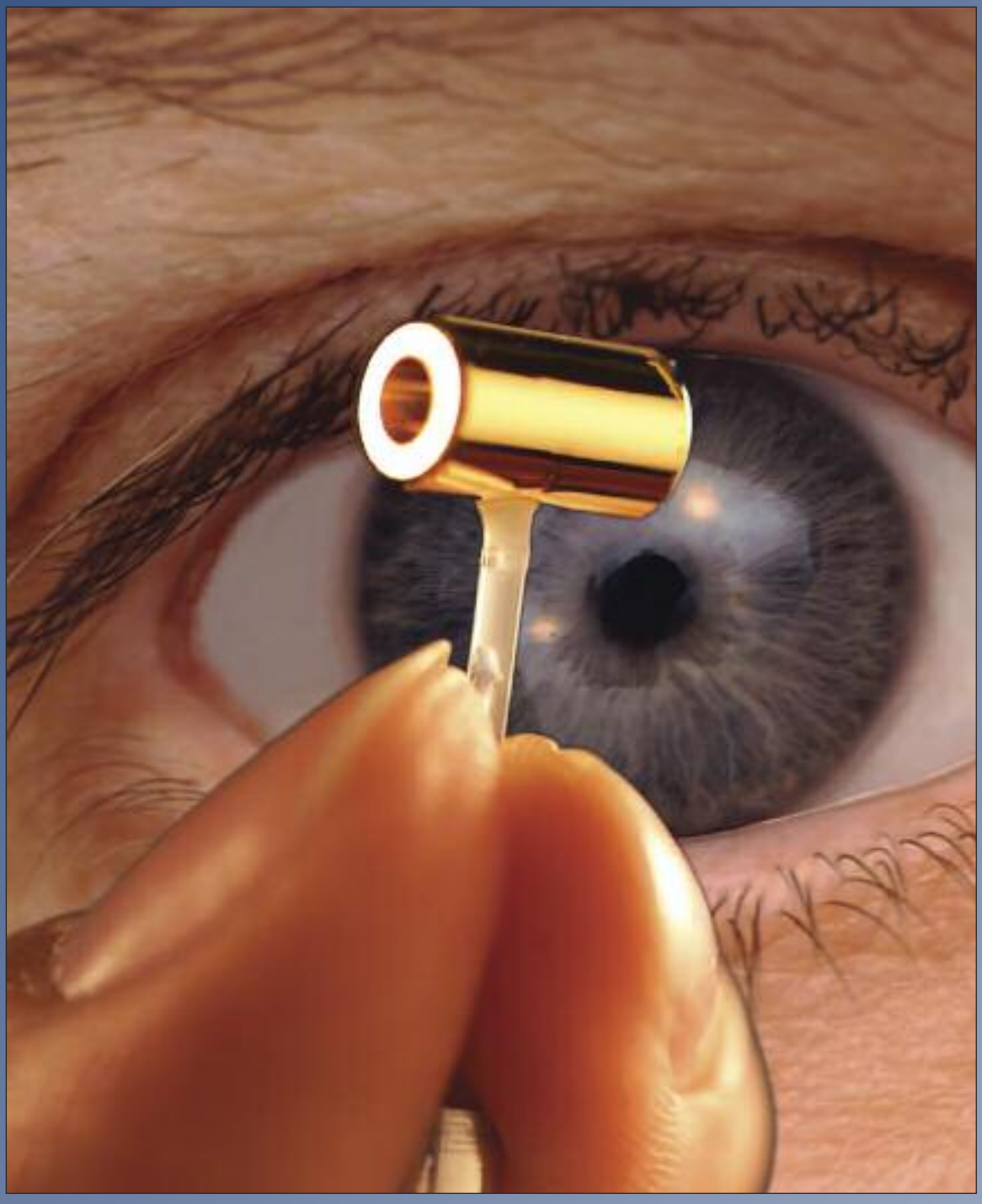

FOTO – ZDROJ: UNIVERSITY OF CALIFORNIA/LAWRENCE LIVERMORE NATIONAL LABORATORY

Strategickou otázkou budoucnosti jsou energie a jednu z možných odpovědí hledá termojaderná fúze, str. 10–11. K nepřímému zapálení termojaderného paliva laserem slouží zlatá dutinka „hohlraum“, kterou používá např. i PALS – společné pracoviště Ústavu fyziky plazmatu a Fyzikálního ústavu AV ČR. Vědcům bádajícím v oblasti laserů jsou věnovány str. 8–9.

SPOLUPRÁCE AKADEMIE VĚD A ČESKÉHO ROZHLASU

Předseda Akademie věd ČR Jiří Drahoš a generální ředitel Českého rozhlasu Peter Duhan vyhlásili 19. ledna 2011 *Memorandum o vzájemné podpoře a spolupráci mezi Akademií věd ČR a Českým rozhlasem*. Jeho smyslem je stimulovat rozvoj vzdělávacích programů ČRo s využitím nejnovějších vědeckých výsledků dostupných v ústavech Akademie věd. Vznik všestranných vazeb mezi AV ČR a ČRo podpoří rozvoj vědomostní společnosti. Obě strany jsou připraveny rozvíjet veškeré formy spolupráce, které povedou k prospěchu české kultury, vědy a výzkumu. „Český rozhlas se tématům vědy a techniky věnuje dlouhodobě a velmi kvalifikovaně. Podpis memoranda proto pro nás znamená především určité potvrzení úspěšné spolupráce," konstatoval při podpisu v sídle AV ČR na Národní třídě v Praze Jiří Drahoš. Text memoranda je dostupný na *www.avcr.cz*.

red

Shora

Obr. 1
Memorandum mezi Akademií věd a Českým rozhlasem podepsali nejvyšší představitelé obou institucí: Jiří Drahoš a Peter Duhan.

Obr. 2
Předseda Akademie věd Jiří Drahoš, člen Akademické rady AV ČR Jiří Beneš (vpravo) a ředitel Odboru mediální komunikace KAV ČR Jan Martinek (vlevo)

Obr. 3
Zástupci Českého rozhlasu: Oldřich Šesták, Peter Duhan a Jakub Čížek.

VŠECHNA FOTA: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

obsah 2/2012

Obálka
Spolupráce Akademie věd a Českého rozhlasu 2
Na vlnách Leonarda 3
Nad povrchem 4

Obsah, úvodník
Zájem univerzit – zájem státu **1**

Z Akademické rady
K zákonu o vysokých školách **2**
Informace z 37. zasedání Akademické rady AV ČR **3**

Téma měsíce
Brno připravuje vědcům špičkové podmínky **4**

Zahraniční styky
Indická věda a výzkum na vzestupu **6**

Věda a výzkum
Zpět domů, do ELI **8**
Termojaderná fúze **10**
Úspěch české právní vědy **12**
RIHA v Praze **13**
Nejstarší doklady pole a orby **14**
Církevněslovanské slovníky **16**
Genetické metody v zoologickém a ekologickém výzkumu **17**

Rozhovor
Ptát se dějin… 2 **18**

Portréty z Archivu
Jan Jakubec **21**

Výročí
MATFYZ – Synonymum pro excelenci ve vědě již 60 let **22**
Babuškova cena 2011 **23**

Ocenění
Čestná medaile Karla Engliše **24**

Popularizace
EURAXESS rozšiřuje služby **25**
S koncem světa nepočítejte **26**
Nesmrtelná novinářská kachna **27**

Z Bruselu
Dánské předsednictví v Radě EU – Most přes rozbouřené vody **28**

Nové knihy **30**
Kritické vydání Komenského spisů se rozrůstá **31**

Resumé **32**
Mendelova medaile prof. Václavu Pačesovi **32**

Příloha
Oznámení o vyhlášení veřejných výběrových řízení **I–IV**

Rownež dle obyčeje wůbec přijatého samo sebau rozumělo se privilegium samostatné korporaci mezi těmi, kteří učení účastni byli, s autonomií a wlastní jurisdikci. Z této příčiny obecné učení též swobodné (privilegiatum) se nazýwalo; a korporaci takowá jmenowána latinským jménem universitas, česky: obec. Z newyhnutedlného spojení jednoho s druhým podlé spůsobu toho času přišlo právě, že později obecná učení wůbec čili wysoké školy krátce jen universitami byly nazýwány.

Zájem univerzit – zájem státu

Citát z knihy *Děje university pražské* z roku 1849, jejímž autorem je historik Wácslav Wladiwoj Tomek, nám poněkud zastaralým jazykem, nicméně přesně vysvětluje, proč jsou evropské univerzity již od počátku své existence obdařeny nezávislostí a vlastní autonomií. Byť byla jejich svoboda často v období raného novověku v důsledku jejich konfesionalizace a regionalizace oslabena, značnou nezávislost jim opětně přineslo 19. století. V rámci habsburské monarchie, jejíž součástí byly až do roku 1918 i české země, se tak stalo již v právní úpravě z let 1849–1850 a definitivní podobu pak přinesl zákon z roku 1873, jehož předpisy zůstaly platné i v Československé republice až do roku 1950.

Podobně jako v jiných civilizovaných zemích se tak i u nás ujala zvyklost, že stát na univerzity dohlížel a dotoval je, ale rozhodovací pravomoci plně ponechával osobnostem a kolektivním orgánům složeným dle přísných pravidel výhradně ze zde vyučujících osob. Univerzity samosprávně rozhodovaly jak o cílech a formách výuky, dohledu nad studenty, udělování akademických titulů, tak i o správních, majetkových a finančních záležitostech; autonomně se z řad profesorů vybírali i děkané do čela fakult a rektoři do čela univerzit. Stát totiž pokládal zájem univerzit za svůj vlastní a byl si vědom, že nikdo jiný by jej lépe a zasvěceněji neprosazoval; se stejnou důvěrou přistupoval ostatně i k obcím, zemím a řadě společenských iniciativ.

Zatím jedinými, kdo u nás v moderní době oklešťoval akademické svobody, byly totalitní režimy. Nacisti sice německou pražskou univerzitu „povýšili“ na říšskou, ale podrobili ji zároveň tvrdému politickému diktátu; české vysoké školy pro jistotu úplně zavřeli. Komunisti prováděli na československých univerzitách hned od února 1948 čistky a v roce 1950 přijali vysokoškolský zákon, podle něhož o rozsahu a směrech výuky, majetku a financích vysokých škol i o osobnostech stojících v jejich čele rozhodovali exponenti přímo dosazení politickou sférou. Je až zarážející, jak podobně zní v řadě ustanovení zákon, nad jehož návrhem u nás v posledních týdnech bouřlivě diskutuje nejen akademická obec… ■

ANTONÍN KOSTLÁN

AKADEMICKÝ BULLETIN

Vydává: Středisko společných činností AV ČR, v. v. i., 110 00 Praha 1, Národní 3
ISSN 1210-9525, registrační číslo MK ČR E 8392

Šéfredaktorka: Mgr. Marina Hužvárová (HaM), tel.: 221 403 531, fax: 221 403 356, e-mail: *huzvarova@ssc.cas.cz*

Redakce: Ing. Gabriela Adámková (srd), tel.: 221 403 247, e-mail: *adamkova@ssc.cas.cz*; Mgr. Luděk Svoboda (lsd), tel.: 221 403 375, e-mail: *svobodaludek@ssc.cas.cz*; fotografie: Mgr. Stanislava Kyselová (skys), tel.: 221 403 332, e-mail: *kyselova@ssc.cas.cz*; tajemnice redakce: Bc. Markéta Pavlíková (MaP), tel.: 221 403 513, e-mail: *pavlikova@ssc.cas.cz*
Překlad resumé: Luděk Svoboda, John Novotney; jazyková korektura: Irena Vítková, tel.: 221 403 289, e-mail: *vitkova@ssc.cas.cz*

Redakční rada: předseda – PhDr. Jiří Beneš; členové – RNDr. Antonín Fejfar, CSc., Ing. Pavol Ihnát, PhDr. Antonín Kostlán, CSc., prof. RNDr. Ing. Michal V. Marek, DrSc., doc. RNDr. Karel Oliva, Ph.D., Ing. Karel Pacner, doc. RNDr. Eva Zažímalová, CSc.

Grafická úprava: Zuzana Grubnerová
Tisk: Serifa, s. r. o., Jinonická 80, 158 00 Praha 5, e-mail: *serifa@volny.cz*

Příspěvky přijímáme e-mailem na adresu ***abicko@ssc.cas.cz.***
Redakce si vyhrazuje právo příspěvky krátit. Za odborný obsah příspěvku ručí autor.

Adresa redakce: Praha 1, Národní 3, 4. patro – Viola; ***http://abicko.avcr.cz.***
AB 2/2012 vychází 16. února 2012.

K ZÁKONU O VYSOKÝCH ŠKOLÁCH

FOTO: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

Akademie věd ČR sleduje přípravu zásadních zákonů pro vysokoškolské vzdělávání s mimořádnou pozorností, přestože neměla možnost se na ní aktivně podílet. V průběhu minulého roku jsme několikrát doporučovali, aby se koncepce zákona o vysokých školách změnila směrem k obecnějšímu pojetí zahrnujícímu celou problematiku vysokoškolského vzdělávání. Úzké zaměření na vysoké školy brání plnému využití značného vzdělávacího potenciálu Akademie věd. Úloha veřejných výzkumných institucí by proto měla být rovněž legislativně ukotvena v příslušných ustanoveních zákona o vysokoškolském vzdělávání. Úpravu navrženou ve věcném záměru zákona o vysokých školách, který je předkládán vládě, nepovažujeme v tomto ohledu za dostatečnou.

Domníváme se, že uvážené a argumentačně dobře podložené legislativní změny v systému vysokoškolského vzdělávání jsou potřebné. Věcný záměr zákona o vysokých školách deklaruje některé vhodné cesty k prospěšným změnám, které mají také naši jednoznačnou podporu, jako je například snaha o výraznější diferenciaci vysokých škol a zvýšení kvality vysokoškolského vzdělávání. Je však zřejmé, že přípravu a projednávání obou zákonů poznamenaly nedostatky, které oprávněně vzbudily protesty reprezentací vysokých škol a akademických obcí. Problémy jsou zřetelné zejména u věcného záměru zákona o finanční pomoci studentům, který v jeho současné podobě nepovažujeme za vhodné řešení.

Jsme přesvědčeni o tom, že péče o vzdělanost a budoucí rozvoj vysokého školství musí být předmětem podrobné a široké diskuse všech aktérů v této oblasti. Každé úsilí o zlepšení stavu vysokých škol a zvýšení kvality vysokoškolského vzdělávání je nic-

Stanovisko Akademické rady AV ČR k diskusi o věcných záměrech zákona o vysokých školách a zákona o finanční pomoci studentům

méně vážně ohroženo, pokud trvá jeho nedostatečné financování z veřejných prostředků. Je proto znepokojivé, že Česká republika je z hlediska podílu výdajů na vysokoškolské vzdělávání na hrubém domácím produktu na jednom z posledních míst mezi zeměmi OECD.

Akademie věd dlouhodobě rozvíjí těsnou spolupráci s vysokými školami ve prospěch rozvoje vědy a výzkumu jako základního prvku vysokoškolského vzdělávání. Pouze kvalitní vzdělání, věda a výzkum jsou skutečným základem, z něhož může vyrůstat prosperita České republiky. Politická jednání a diskuse o navrhovaných zákonech úzce souvisejí s obecnými hodnotami a principy, které jsou základem existence demokratické společnosti. Tyto hodnoty a principy jsou ve vztahu k úloze vzdělání a vědy dlouhodobě zpochybňovány a relativizovány. Připojujeme se proto k obhajobě veřejné podpory vzdělání a vědy, umožňující jejich životně důležité působení ve veřejném prostoru na úrovni srovnatelné s vyspělými demokratickými státy. ■

V Praze dne 31. ledna 2012
Prof. Ing. JIŘÍ DRAHOŠ, DrSc.,
předseda Akademické rady AV ČR

Informace z 37. zasedání Akademické rady AV ČR

Akademická rada se dne 10. ledna 2012 zabývala těmito nejdůležitějšími záležitostmi:

Schválila

- způsob provádění závěrečného hodnocení ukončených výzkumných záměrů pracovišť AV ČR řešených v letech 2005–2011,
- vzorový spisový a skartační řád pracovišť AV ČR,
- úkony doporučené Majetkovou komisí AV ČR ve věci nakládání s nemovitým majetkem a pořízení movitých věcí dle zápisu z jejího 32. zasedání konaného dne 3. ledna 2012.

Souhlasila

- se zveřejněním dokumentů spojených s hodnocením pracovišť AV ČR v anglickém jazyce,
- s vyhlášením 2. výzvy k podávání žádostí o podporu v rámci Programu interní podpory projektů mezinárodní spolupráce AV ČR.

Jmenovala

- JUDr. Jiřího Ondrouška členem dozorčí rady Biofyzikálního ústavu AV ČR, v. v. i., s účinností od 11. ledna 2012 na pětileté funkční období, tj. do 10. ledna 2017,
- Mgr. Ivanu Střálkovou tajemnicí Koordinační komise pro zařazování pracovníků do nejvyššího kvalifikačního stupně,
- členy Redakční rady pro správu akademických webů a intranetu AV ČR: Ing. Leoše Horníčka, Ph.D. (Kancelář AV ČR), Mgr. Marinu Hužvárovou (Středisko společných činností AV ČR, v. v. i.), Mgr. Miroslavu Klimentovou (Středisko společných činností AV ČR, v. v. i.) a Ing. Jana Martinka (Kancelář AV ČR) s účinností od 11. ledna 2012.

Doporučila předsedovi AV ČR, aby

- ve smyslu § 17 odst. (2) zákona č. 341/2005 Sb., o veřejných výzkumných institucích, a čl. 7 Stanov AV ČR odvolal PhDr. Stanislavu Vavrouškovou, CSc., z funkce ředitelky Orientálního ústavu AV ČR, v. v. i.

Vzala se souhlasem na vědomí

- opatření provedená k realizaci usnesení XXXIX. zasedání Akademického sněmu AV ČR.

Vzala na vědomí

- zprávu o výsledcích kontroly ve Fyzikálním ústavu AV ČR, v. v. i., a o opatřeních k nápravě zjištěných nedostatků.

BRNO PŘIPRAVUJE VĚDCŮM ŠPIČKOVÉ PODMÍNKY

Návrat úspěšných vědců ze zahraničních institucí a využití jejich znalostí a kontaktů v prostředí české vědy a výzkumu je jednou z cest, jak podpořit konkurenceschopnost a prestiž Česka. Na stejnou kartu vsadil Ústav přístrojové techniky AV ČR, jemuž se ve spolupráci s Ústavem elektrotechnologie FEKT VUT a za pomoci evropského grantu ve výši 31 milionů korun na tři roky podařilo do Brna přivést dr. Vladislava Krzyžánka – odborníka na elektronovou mikroskopii, který uplynulých 12 let působil na univerzitě v německém Münsteru.

Vladislav Krzyžánek patří mezi význačné české odborníky v oblasti elektronové mikroskopie.

Projekt *Podpora lidských zdrojů a transferu znalostí v podmínkách mezinárodní spolupráce vědeckých týmů* uspěl pod vedením dr. Viléma Neděly. Získané peníze chce Ústav přístrojové techniky využít mj. taktéž na vzdělávání a mezinárodní vědecké aktivity s cílem podpořit vědeckou excelenci moravské metropole. Konkrétně na organizaci vzdělávacích workshopů, hostování zahraničních vědců, podporu mobility badatelů či spolupráci s akademickou i průmyslovou sférou.

OBĚ FOTA: ARCHIV ÚPT AV ČR

ÚPT dosáhl během více než pěti dekád existence nespočtu vědeckých úspěchů a patří mezi akademická pracoviště s celosvětovým významem. V loňském roce ústav započal výstavbu centra ALISI (Aplikační a vývojové laboratoře pokročilých mikrotechnologií a nanotechnologií – viz *AB 6/2010*), na něž získal takřka půlmiliardovou dotaci z evropských fondů. Tematicky se ALISI zaměří na aktivity zasahující oblast diagnostiky a technologií, které využívají nových metod magnetické rezonance, laserových mikrotechnologií a nanotechnologií. Vznik centra má být impulzem k rozšíření spolupráce s tuzemským i zahraničním průmyslem, vysokými školami, zdravotními ústavy a výzkumnými institucemi.

Brněnské pracoviště očekává, že zkušenosti a kontakty dr. Vladislava Krzyžánka společně s podporou hostujících zahraničních profesorů přispějí ke zkvalitnění vědecké práce na pracovištích ÚPT. Vzniknout by totiž měl také nový výzkumný směr i počet vědeckých výstupů projektů, které se budou realizovat na základě nových mezinárodních spoluprací.

Co Vladislava Krzyžánka po 12 letech v německém Münsteru vedlo k návratu do Ústavu přístrojové techniky AV ČR?

Do Německa jsem původně odešel jen na devítiměsíční pobyt v rámci stipendia NATO Science Fellowship a první léta jsem ani nepomýšlel, že bych tam zůstal tak dlouho. Vedoucí pracoviště byl se mnou spokojený a smlouvu mi prodlužoval vždy o maximálně možnou dobu; zpravidla o dva nebo tři roky. Po devátém roce jsme s manželkou, kterou jsem mimochodem potkal v Münsteru, začali vážně uvažovat o návratu zpět do Česka. Důvody byly tedy hlavně rodinné. Starší syn je navíc předškolák, takže jsme se nechtěli vracet během jeho školní docházky.

A proč zrovna do Ústavu přístrojové techniky? Patří k nejlepším pracovištím České republiky v oboru elektronové mikroskopie. Prostřednictvím projektu OPVK na podporu lidských zdrojů ve VaV, o nějž úspěšně žádal dr. Vilém Neděla, jsem měl možnost se vrátit.

ÚSTAV PŘÍSTROJOVÉ TECHNIKY
Akademie věd České republiky, v. v. i.

Budete i nadále s univerzitou v Münsteru spolupracovat?

Ano. Jednak je projekt v Brně postaven na pokračování mé práce z Münsteru a jednak jsem stále školitelem-specialistou münsterského doktoranda, jemuž jsem přislíbil pomoc i z Brna. Mimoto mám v Münsteru stále hodně nedodělaných věcí.

Jaké konkrétní oblasti výzkumu se věnujete?

Zůstávám ve stejném oboru, v jakém jsem pracoval v Německu, tj. v elektronové mikroskopii. Jde mi jak o vývoj, tak o aplikace, zejména v biologii/medicíně a nanotechnologiích. Tématem mého hlavního projektu je rastrovací elektronová mikroskopie v prozařovacím módu, tzv. zobrazování v temném poli, kde nejde jen o pouhé snímání obrazů, ale o více kvantitativní měření. Ta můžeme použít pro následná zpracování – např. přímo z „kvantitativních snímků" lze počítat hmotnost makromolekul a makromolekulárních komplexů, anebo lokální tloušťku tenkých filmů či nanočástic. Většina aplikací se týká senzitivních vzorků, které je potřeba pozorovat při velmi nízkých dávkách, a proto i detekovaný signál je velmi slabý a zašuměný. Z tohoto důvodu je potřeba vyvinout detektor s co největší účinností, s co nejvyšším poměrem signálu k šumu apod. Takový detektor může být např. založený na počítání jednotlivých elektronů (single electron counting); přesto bych chtěl vyzkoušet i nejmodernější polovodičové detektory. Kromě toho je nutné vyvinout metodologii snímání dat, dokonalou kalibraci celého systému apod. Velkou částí projektu je i programování jak simulací rozptylu elektronů a jejich detekce, tak zpracování naměřených dat a interpretace výsledků. V případě biologických vzorků se předpokládá začlenění některých výsledků přímo do databáze systémové biologie. Součástí je také příprava vzorků, kde se často používá kryometoda.

Souvisí váš návrat také s nově vznikajícím centrem ALISI?

Přímo z centra financován nejsem, ale sám projekt ALISI zajišťuje celému ústavu značnou atraktivitu prostřednictvím nových přístrojů a poskytuje nové možnosti seberealizace ve vědě. Ústav přístrojové techniky má díky ALISI novou dlouhodobou vizi, která posunuje hranice vědeckého poznání. Zároveň mám pocit, že v porovnání s ostatními pracovišti je ÚPT AV ČR na dobré cestě za trvale udržitelným vědeckým rozvojem. Pro vědce je to samozřejmě perspektivní pracoviště pro zaměstnání. Nakoupením excelentních přístrojů, které v Česku nemají konkurenci, ve spojení s vědomostmi vědců v ústavu vznikne účinný nástroj, jenž firmy můžou a měly by v rámci svých inovací využít zejména v době hospodářské krize.

Rastrovací elektronový mikroskop FEI Magellan 400

Jak po svém návratu hodnotíte vědeckou praxi v Česku ve srovnání s Německem?

Moje odpověď nemůže být za tři měsíce v Česku objektivní, byť se mi jeví, že vědecké výsledky jsou v ČR srovnatelné s Německem, ačkoli finanční prostředky jsou zde mnohem skromnější. Když jsem v roce 2000 odcházel do Německa, byla situace komplikovanější, protože spolupráce se zahraničím se teprve rozvíjela. V Německu je navíc také mnohem větší podíl zahraničních pracovníků.

Máte v úmyslu se věnovat výchově začínajících vědců také v Brně?

Věnovat se mladým vědcům určitě budu, protože vlastní projekt počítá s růstem počtu členů celého oddělení Elektronové mikroskopie ÚPT AV ČR a Ústavu elektrotechnologie FEKT VUT v Brně, se zajištěním kvalitního zázemí pro výchovu studentů a mladých vědeckých pracovníků. V rámci projektu zde působí mnoho doktorandů nejen pod mým vedením. Momentálně domlouváme také spolupráci se zahraničními vědeckými týmy.

Doporučil byste začínajícím badatelům, aby část své profesní kariéry strávili v zahraničí?

Každý vědec by měl bezpochyby strávit nějaký čas v zahraničí a je-li to možné přímo na nějaké delší stáži, během níž by poznal, jak věda funguje v jiném prostředí. Zejména v našem oboru jsou stáže důležité pro osobní odborný růst a do budoucna podporují rozvíjení elektronové mikroskopie. ■

LUDĚK SVOBODA

esf evropský sociální fond v ČR
EVROPSKÁ UNIE
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY
OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost
INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

INDICKÁ VĚDA A VÝZKUM

FOTO: ZDROJ WIKIMEDIA COMMONS

Indie upoutala naši pozornost v loňském roce více než kdy jindy nejen jako stále oblíbenější destinace českých turistů a oblast budoucí obchodní expanze, pro kterou se tento asijský tygr s potenciálem prudce rostoucí ekonomiky jeví coby zaslíbená země, ale rovněž jako vlast myslitelů a osobností, které ovlivnily celosvětové dějiny a obohatily filozofické a sociologické proudy 20. století.

Zdravím tě, ó všudypřítomný, vtělení všech ctností, tvůrce Všehomíra, králi tanečníků, kteří tančí tanec Ánanda Tándava za soumraku. (Verš č. 56 Šivanandalahari, Šrí Ádi Šankara). Sochu Boha Šivy darovala CERNu indická vláda.

Stačí vzpomenout Mahátmu Gándhího či Rabíndranátha Thákura, jehož 150. výročí narození a 70. výročí úmrtí jsme si připomněli v loňském roce. R. Thákur, držitel Nobelovy ceny za literaturu z roku 1913, zavítal do předválečného Československa dvakrát. Z kontaktů s českou inteligencí a uměleckým světem vznikla trvalá přátelství a jeho tvorba a myšlenky inspirovaly nejednoho umělce. Kupříkladu Leoše Janáčka motivoval k napsání článku a zkomponování chorálu *Potulný šílenec*, který Thákurovi věnoval. Blízcí mu byli Karel Čapek a Tomáš G. Masaryk. V Praze byl také v roce 1914 vydán nákladem Orientální bibliotéky první evropský překlad Thákura přímo z bengálského originálu. Zvláště dnes, kdy k sobě Evropa a Asie za změněných podmínek znovu hledají cestu, Thákurův humanismus a víra ve společný osud Východu a Západu a všech lidí na zemi opět nabývají na aktuálnosti.

Jednou z oblastí česko-indické spolupráce je věda a výzkum. Indologie má v Praze velmi starou tradici; katedra sanskrtu vznikla na Karlově univerzitě již v roce 1850. Slavnému indologovi Vincentu Lesnému, osobnímu příteli Rabíndranátha Thákura, vděčíme za rychlý rozvoj výzkumu indických jazyků a za výchovu silného kádru indologů. Různé formy spolupráce institucí ze státního i soukromého sektoru zajišťují dvoustranné dohody, které se uzavírají na různých úrovních. V roce 1996 podepsaly Indie a ČR kulturní dohodu. Nejinak je tomu v oblasti vědy. Orientální ústav AV ČR, který vznikl v roce 1922, se tradičně věnuje indickým jazykům, literatuře, historii, kultuře i politice. Ústav mj. vydal první *Hindsko-český* a *Česko-hindský slovník*.

Mezivládní dohodu o vědecko-technické a průmyslové spolupráci podepsalo Československo a Indie v Praze 30. května 1973. V jejím rámci vznikaly kooperační programy, které vymezovaly konkrétní oblasti spolupráce. Akademie věd ČR smluvně spolupracuje s Indickou národní vědeckou akademií (Indian National Science Academy, INSA) od roku 1986 a s Radou pro vědecký a průmyslový výzkum (Council of Scientific and Industrial Research of India, CSIR) od roku 1995. V obou případech jde o spolupráci v oborech, jimž se věnují ústavy I. a II. vědní oblasti. Společná témata existují v oblastech matematiky, fyziky, informatiky, věd o zemi, chemických věd, biologických, lékařských a biologicko-ekologických věd.

AV ČR také vede jednání, jejichž cílem je rozšířit spolupráci i na oblast humanitních a společenských věd, neboť společné jazykové kořeny, duchovní a umělecký odkaz minulých století a živelný rozvoj současných vzájemných vztahů k tomu vybízejí.

Indická národní vědecká akademie (INSA) je významnou vědeckou institucí, která pěstuje vynikající výzkum univerzitního typu. Dalšími oblastmi působnosti jsou činnost publikační, pořádání diskusních platforem, konferencí atd. Zároveň plní roli prostředníka mezi vědeckou obcí a vládou, pro výkonnou moc zajišťuje odborné expertizy a výhledové studie či zprostředkovává kontakty vědců mimo Indickou republiku. Kromě toho se zaměřuje i na podporu mladých vědeckých pracovníků. INSA vznikla v Kalkatě v roce 1935 spojením badatelských aktivit několika vědeckých a výzkumných organizací. Původně se jmenovala National Institute of Sciences of India (NISI) a prvořadou úlohu v ní sehrála asociace Indian Science Congress Association (ISCA). Strukturou a posláním vycházela z učené společnosti typu

londýnské The Royal Society. Jejím prvním předsedou byl sir Lewis Leigh Fermor. V říjnu 1945 uznala vláda NISI hlavní organizací reprezentující indickou vědeckou obec ve všech vědních oblastech. Když bylo v roce 1946 sídlo nové organizace přeneseno do New Delhi, vláda začala ze státního rozpočtu financovat její aktivity (granty na mobilitu, ediční činnost, výzkumná stipendia a granty podporující publikační činnost ostatních vědeckých společností). Grant pro výstavbu sídla NISI poskytla vláda v roce 1948. Základní kámen slavnostně položil tehdejší předseda Rady ministrů Pt. Jawaharlal Nehru. Do současného sídla se kancelář NISI přestěhovala v roce 1951. Dnešní název získala Indická národní vědecká akademie v roce 1970.

Rada pro vědecký a průmyslový výzkum (CSIR) je hlavní průmyslovou výzkumně-vývojovou organizací v Indii, která vznikla roku 1942 usnesením tehdejšího Centrálního legislativního sněmu. Ačkoli je autonomní nevládní organizací, jejímž cílem je podporovat a posilovat průmyslovou konkurenceschopnost, budovat vědecko-technologické základny pro strategické sektory národní ekonomiky a zajišťovat pokrok v oblasti základního výzkumu, je personálně provázaná se státním sektorem. Prezidentem CSIR je ministerský předseda dr. Manmohan Singh, generálním ředitelem genetik prof. Samir K. Brahmachari, který je zároveň sekretářem vládního oddělení vědeckého a průmyslového výzkumu. Samir K. Brahmachari stál také v čele delegace, jež v roce 2009 navštívila na pozvání AV ČR Českou republiku.

CSIR se svými 39 laboratořemi a 50 regionálními stanicemi zaměstnává více než 20 000 pracovníků a disponuje rozpočtem přes čtyři miliardy rupií. Své iniciativy orientuje především na podporu a koordinaci základního a aplikovaného výzkumu, financování specifických výzkumných aktivit, vědecké zkoumání s dopadem na průmysl a obchod, financování badatelských stipendií, využití výsledků výzkumu pracovišť CSIR pro technologický pokrok země, podporu laboratoří, shromažďování a zpracování dat a zveřejňování vědeckých publikací. CSIR v současnosti zajišťuje výzkum ve většině vědeckých oborů a aktivně přistupuje k řešení nových výzev. Mezi aktuální aktivity patří:

- programy směřující k zajištění dostupné zdravotní péče pro všechny občany; zmiňme, že 11 ze 14 nově uvedených léků v Indii vzniklo v ústavech CSIR;
- maximální využití obnovitelných zdrojů energie ve všech oblastech života a vyvíjení strategií šetrných k životnímu prostředí (např. dopravní prostředky s motory s nulovou emisí CO_2, recyklace komunálních a civilizačních odpadů…);
- technologie a chemicko-ekologický výzkum, který zajistí stálý přístup ke zdrojům nezávadné vody (vědci na pracovištích CSIR např. vyvinuli osmotické membrány, jež umožňují odsolování poloslané vody);
- vývoj funkčních a netoxických materiálů;
- vývoj konstrukčních technologií a materiálů;
- program CSIR-800, který sleduje implementaci vědeckého pokroku do praxe.

Autorem CSIR-800 je již zmíněný Samir K. Brahmachari. Cílem programu je zlepšit životní podmínky obyvatel, a to hlavně z indického venkova. Snaží se stimulovat pokrok v zemědělství, nalézt řešení, jak využít komunální odpad, podporovat obnovitelné zdroje energie, zajistit dostupnou zdravotní péči, pitnou vodu a levné bydlení. V programovém prohlášení autor konstatuje, že „cesta, jíž se vydáváme, nebude lehká, ale Rada pro vědecký a průmyslový výzkum udělá vše pro realizaci nesplnitelného a světu ukáže, že věda a technologie dokáží změnit obraz země, darovat úsměv 800 milionům obyvatel a zažehnout naději na lepší budoucnost“. ■

ANDRZEJ MAGALA,
Referát zahraničí SSČ AV ČR, v. v. i.

FOTO: ZDROJ WIKIMEDIA COMMONS

Indický básník a myslitel Rabíndranáth Thákur dal Gándhímu přízvisko Mahátma neboli Velký duch. Společná fotografie ze setkání v Šantiníkétanu (1940).

ZPĚT DOMŮ, do ELI

Do Fyzikálního ústavu AV ČR se v současné době ze zahraničí vracejí Michaela Kozlová a Jakub Novák, aby pracovali na projektu ELI Beamlines.* Jakub Novák*, student postgraduálního studia ČVUT, staví společně s kolegy z výzkumného týmu tenkodiskové lasery a* Michaela Kozlová*, úspěšná absolventka doktorandského studia téže univerzity, se jako experimentální fyzik podílí mimo jiné na přípravě vědeckých programů ELI Beamlines.

Michaela Kozlová působila v roce 2011 v Paříži v Laboratoři aplikované optiky (LOA – Laboratoire d'Optique Appliquée), konkrétně ve skupině FLEX (Femtosecond Laser for EUV to X-ray sources). LOA je společné pracoviště pařížské technické univerzity ENSTA, CNRS (National Center for Scientific Research) a vysoké školy polytechnické – École Polytechnique. Skupina FLEX vedená Stephanem Sebbanem se zaměřuje na vývoj sekundárních zdrojů rentgenového záření (HHG, lasery v oblasti měkkého rentgenového záření, elektronové svazky), rentgenovou metrologii a aplikace.

Michaela Kozlová působila v loňském roce v Paříži v Laboratoři aplikované optiky (LOA – Laboratoire d'Optique Appliquée).

OBĚ FOTA: ARCHIV ELI CZECH REPUBLIC

Z bohatého výběru stáží v zahraničí si Michaela nakonec zvolila Paříž, protože na pracovišti LOA již několik let úspěšně generují sekundární zdroje pomocí ultrakrátkých a ultraintenzivních laserových svazků, což je pro ni profesně velice zajímavé. V rámci skupiny FLEX pracovala na zesilovači vhodném k zesilování monochromatických rentgenových svazků. Největším úskalím celého experimentu bylo pro ni vyhodnocování dat. „Když si představíte, že za jeden pracovní den nasbíráte více než tři sta údajů, a to pouze z jedné diagnostiky, tak jejich zpětné třídění zabere více času než experiment sám a jejich vyhodnocení v takovém objemu je velmi náročné," říká Michaela.

Jakub Novák sice zamýšlel působit na výzkumném pracovišti mimo domov již v průběhu magisterského studia, ale nemohl si cestu do zahraničí zařídit tak, aby příliš nezasahovala do programu jeho studia. Až jako doktorand v rámci projektu ELI Beamlines odcestoval na studijní stáž do Mnichova. Přes půl roku působil v Německu v Max-Planck-Institut für Quantenoptik (MPQ) v oddělení attosekundových pulsů. Spolupracoval zde na vývoji tenkodiskových pikosekundových laserových zesilovačů, které lze využít jako čerpací lasery pro parametrické zesilování ultrakrátkých pulsů. Právě tyto lasery budou klíčovou technologií i pro jednu z plánovaných beamlines na ELI. „MPQ je významná vědecká instituce a její pracovníci publikují v nejprestižnějších světových časopisech. Pobyt v Mnichově byl pro mě velkou a jistým způsobem těžko nahraditelnou zkušeností. Navíc jsem zde mohl fyzicky pracovat s lasery, jichž se přímo týká zadání mé disertační práce," uvádí Jakub.

Také Michaela Kozlová využije svých zkušeností ze zahraničí při vytváření nových laserových svazků v rámci projektu ELI Beamlines. Mladá vědkyně již řadu let působí v badatelském centru PALS (Prague Asterix Laser System), jež je společnou výzkumnou laboratoří

Fyzikálního ústavu a Ústavu fyziky plazmatu AV ČR. Důležitým bodem její zahraniční stáže byla možnost pracovat s podobným typem laserového svazku, jaký bude generován v rámci projektu ELI. Rozdíly mezi jednotlivými lasery, které mohou laické veřejnosti velmi jednoduše uniknout, vysvětluje Michaela následovně: „V Praze v centru PALS máme sice ultraintenzivní laser, ale jeho impuls je ‚velmi dlouhý', proto mi zkušenost s jiným typem laseru přišla zajímavá. Navíc podobné svazky budou k dispozici v nově připravované infrastruktuře ELI, a i to byl důvod se naučit s takovými impulsy pracovat."

Mimo pracovní znalosti si ve francouzské laboratoři především cenila otevřeného kolektivu a fungující spolupráce mezi jednotlivými skupinami. Uvědomuje si, že díky otevřenosti kolegů měla možnost naučit se spoustu nových věcí. V průběhu stáže čím dál víc sympatizovala se vztahem Francouzů k pracovním povinnostem: „I když my Češi rádi žertujeme o francouzském přístupu k práci a jejich pracovním rytmu, produktivita práce Francouzů je na vysoké úrovni, a to i bez přesčasů. Francouzi více než Češi respektují skutečnost, že kromě práce má člověk nárok i na osobní život."

Jakub Novák ocenil příležitost seznámit se s vědeckými pracovníky z různých zemí a vytvořit si s nimi dobré vztahy pro další spolupráci: „Denně jsem pracoval a komunikoval s lidmi doslova z celého světa. Bylo opravdu zajímavé pozorovat, jak velké jsou odlišnosti mezi různými národy, a na druhou stranu poznávat, co všechno mají společné. Mezi přínosy jednoznačně patří i zlepšení jazykových schopností, získání mnoha kontaktů a také navázání nových přátelství."

Na základě dlouhodobé tradice využívání laserových technologií v České republice, které v současné době díky projektu ELI Beamlines procházejí zásadním vývojem, je česká laserová věda v zahraničí uznávána. Pracovníci ze zahraničních institucí registrují dění v rámci projektu ELI a vnímají jej jako potenciální zajímavou pracovní příležitost. Němečtí kolegové vzpomínají na spolupráci s českými ústavy. „Lidé, kteří jsou již delší dobu v MPQ, nezapomínají, že odtud byl do Prahy převezen velký laserový systém ASTERIX, současný PALS. Na památku jim z tohoto laseru zbylo ještě mnoho stojánků a držáků na optiku," podotýká Jakub.

Při srovnání podmínek české vědy se zahraničím považuje Jakub Novák za sympatické, že na rozdíl od České republiky je v Německu celospolečensky vnímána práce v rámci přírodních věd a techniky jako perspektivní kariéra. Na první pohled je zřejmé, že v Německu mají pro vědu k dispozici mnohem větší finanční prostředky než u nás, což vědce povzbuzuje ke snaze dopracovat se k lepším, špičkovějším výsledkům. „Z lidí pracujících v MPQ byla cítit obrovská motivace mít kvalitní výsledky. Na druhou stranu u nás se pracuje ve větším klidu a je obdivuhodné, že i s malým objemem peněz a často s ne zcela dokonalým vybavením lze dosáhnout zajímavých výsledků," domnívá se Jakub.

Michaela Kozlová spatřuje velkou výhodu v našem technickém zázemí optických nebo mechanických dílen. Naše laboratoře jsou obdobně vybavené jako ty špičkové v zahraničí. Za jeden z negativních jevů místního prostředí však považuje velkou administrativní zátěž: „Oproti Praze čas strávený administrativními záležitostmi byl v Paříži vzhledem k ostatním povinnostem minimální."

(Článek byl převzat z Newsletteru ELI Beamlines.) ■

MARKÉTA HOLUBOVÁ,
ELI Czech Republic

Jakub Novák strávil část zahraniční stáže mj. v německém Max-Planck--Institut für Quantenoptik (MPQ) v oddělení attosekundových pulsů, kde spolupracoval na vývoji tenkodiskových pikosekundových laserových zesilovačů.

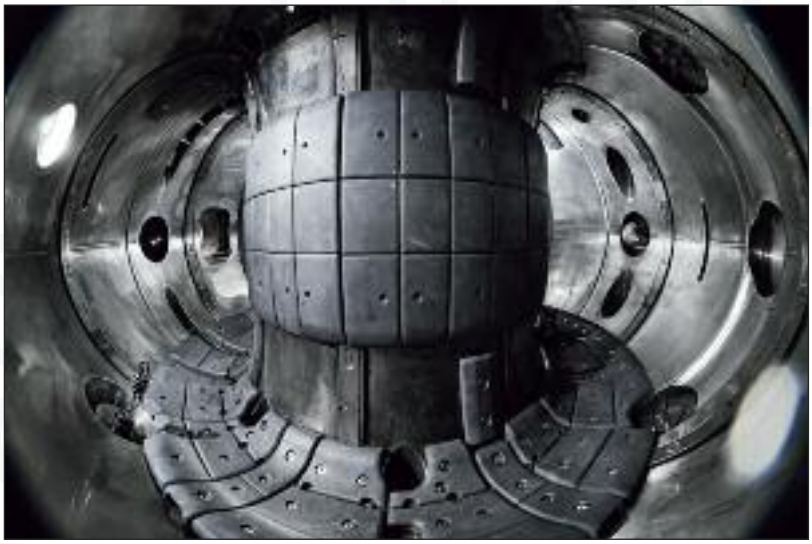

FOTO: ARCHIV ÚFP AV ČR

TERMOJAD
Vzrušující cesta za

Ústav fyziky plazmatu AV ČR vydal třetí, rozšířené vydání úspěšné populárně-naučné knihy* Řízená termojaderná fúze pro každého*, v níž autoři Milan Řípa, Jan Mlynář, Vladimír Weinzettl a František Žáček přibližují poučeným laikům výzkum nejperspektivnějšího zdroje energie budoucnosti – termojaderné fúze. Zdárný vstup do čtenářského života knize popřáli 19. ledna 2012 v budově AV ČR na Národní třídě v Praze místopředsedkyně Senátu PČR Alena Gajdůšková a předseda Akademie věd ČR Jiří Drahoš.

Jako hosté se setkání dále zúčastnili předseda Učené společnosti Václav Pačes, ředitel Ústavu fyziky plazmatu AV ČR, v. v. i., Petr Křenek, ředitel Fyzikálního ústavu AV ČR, v. v. i., Jan Řídký, předseda Vědecké rady AV ČR Jiří Čtyroký, člen Akademické rady AV ČR Karel Aim a další osobnosti akademické obce. Kniha badatelů z ÚFP AV ČR představuje hodnotnou pomůcku pro všechny, kteří se chtějí obeznámit s tématem termojaderné fúze. Nechybí v ní pochopitelně objasnění principu nejúspěšnějšího termojaderného zařízení – tokamaku – a jeho „konkurenta“ – laserové fúze. Množství fotografií a názorných schémat vysvětluje základní principy fúze, její výzkum i problémy, které musí výzkumníci překonat a vyřešit. Nová část knihy pojednává o ruském vědci Olegu A. Lavrentěvovi, který stál koncem 1. poloviny 20. století u počátků státního programu výzkumu řízené jaderné fúze v bývalém Sovětském svazu. Ruskému vědci se rozhodujícím impulzem pro výzkum stal projev amerického prezidenta Harry S. Trumana, který v roce 1950 v reakci na úspěšný pokus SSSR s atomovou bombou vyzval k dokončení vodíkové termonukleární bomby. Studium literatury přivedlo O. A. Lavrentěva k sepsání zprávy (nejprve ji adresoval J. V. Stalinovi, později Ústřednímu výboru KSSS), v níž popsal princip vodíkové bomby s pevnolátkovým deuteridem lithia-6 spolu s principem termojaderného reaktoru, který horké plazma udržoval sférickým elektrostatickým polem. Dopis dostal k posouzení sovětský fyzik a nositel Nobelovy ceny míru z roku 1975 Andrej D. Sacharov, který inventi O. Lavrentěva ocenil, avšak spolu se svým učitelem Igorem J. Tammem elektrostatické pole nahradili polem magnetickým. Počátkem 50. let se tak zrodil princip termojaderného zařízení: tokamaku (z ruského *toroidaľnaja kamera s magnitnymi katuškami* – toroidní komora s magnetickými cívkami). Teprve v roce 2001 archivní materiály prokázaly, jak zásadní roli hrál O. A. Lavrentěv v počátcích řízené termojaderné fúze v bývalém SSSR.

Součástí publikace je také přehledová kapitola o minulosti a budoucnosti termojaderné fúze, měření parametrů plazmatu tokamaku COMPASS a pasáž o tokamaku ITER (International Thermonuclear Experimental Reactor – Mezinárodní termonukleární experimentální reaktor), či jak se v současnosti používá spíše latinský význam slova *ITER* – cesta, který by se měl stát předposledním stupněm ke komerčnímu využití termonukleární fúze. Projekt připravovaného tokamaku patří mezi nejdražší vědecké projekty (rozpočet činí přes 10 miliard eur; polovinu hradí Evropská unie, zbytek účastnické státy: Spojené státy americké, Rusko, Japonsko, Jižní Korea, Indie a Čína). O umístění ve francouzském Cadarache se rozhodlo v roce 2005. Reaktor by měli vědci uvést do provozu v roce 2019. Projektu ITER se účastní i pracoviště Akademie věd, zejména Ústav fyziky plazmatu, který v roce 2009 spustil moderní experimentální tokamak COMPASS (více viz

OBĚ FOTA: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

Rozinkami namísto vína pokřtili knihu Jiří Drahoš a Alena Gajdůšková.

ERNÁ FÚZE
energií budoucnosti

AB 12/2005). Zhruba desetkrát menší varianta tokamaku ITER slouží výhradně k fyzikálnímu výzkumu. Česku tokamak předalo výzkumné středisko v Culhamu (Culham Centre for Fusion Energy). ÚFP AV ČR si musel poradit s kompletní energetikou tokamaku, vybavuje ho citlivější diagnostikou a zejména dva zdroje rychlých neutrálních částic podstatně rozšíří okruh zkoumaných otázek. Pro zájemce pořádá ÚFP AV ČR exkurze, jejichž smyslem není jen ukázat, jak toto unikátní zařízení funguje: „Chceme také vysvětlit, jak se k jeho vývoji vědci dopracovali, a inspirovat tak lidi, aby o tématu přemýšleli v širším kontextu," vyzdvihl Vladimír Weinzettl. Podle Františka Žáčka, který zažil ve výzkumu v tomto oboru několik pesimistických výkyvů, jsme již velmi blízko cíle: „Vědci za posledních deset let dosáhli mimořádných výsledků. Předpokládaný rok 2050 pro vznik termojaderné elektrárny je proto reálný."

Problematikou energetických zdrojů se aktuálně zabývá také vláda ČR, která při Radě pro výzkum, vývoj a inovace ustavila Koordinační radu expertů, jež má zpracovat priority orientovaného výzkumu pro následující léta a jednou z výzev jsou energetické zdroje. Předseda Učené společnosti a člen této rady Václav Pačes uvedl, že termojaderná fúze a reaktory čtvrté generace jsou na čelním místě seznamu. Badatele také ubezpečil, že orientovaný výzkum bude financován z jiných zdrojů než výzkum základní, jehož priority vláda nesmí za žádných okolností oktrojovat a regulovat. Její povinností je ovšem rozmýšlet, jaké výzvy společnost čekají, a rozhodnout, kam bude orientovaný výzkum směřovat.

Předseda AV ČR Jiří Drahoš na setkání konstatoval, že Ústav fyziky plazmatu patří k nejlepším akademickým pracovištím, a vyzdvihl, že předkládaná publikace zpřístupňuje širšímu okruhu čtenářů neobyčejně náročnou teorii: „Každá popularizace technických oborů je důležitá – a to zvláště v době, kdy česká společnost technické znalosti všeobecně zpochybňuje a svou nevědomost dokonce staví na odiv. Musíme si uvědomit, že bez znalosti technických věd neobstojíme." S jejich podporou souhlasila i místopředsedkyně Senátu Alena Gajdůšková, pro niž je nepochopitelné, že některá politická uskupení podpoře vědy a vzdělávání kladou překážky: „Politici mají spolu s vědci nezpochybnitelný společný úkol – být zodpovědní vůči budoucnosti. Bez rozvoje poznání a nových technologií ale nemáme žádnou perspektivu." Jednou ze společných platforem, na níž diskutují vědci s politiky, je od července 2011 *Stálá konference mezi Senátem PČR a AV ČR*, v jejímž rámci Akademie věd nabízí Senátu pomoc při pochopení aktuálních společenských problémů a jejich příčin a při hledání možných řešení.

FOTO: ARCHIV JET

↑ ***Vakuová komora největšího tokamaku na světě JET v anglickém Culhamu***

← ***Vakuová komora největšího českého tokamaku COMPASS, který je v areálu ÚFP AV ČR v provozu od roku 2009.***

Podle ředitele ÚFP AV ČR Petra Křenka sužuje českou společnost nedostatečná úroveň informací v oblasti technických věd: „Seriózní vědecké výzkumy zůstávají stranou zájmu na úkor senzacechtivých zpráv. Věřím, že naše populárně-naučná kniha přispěje ke zlepšení této tristní situace."

Významnou úlohu popularizace vědy při vzdělávání zdůraznil i předseda Vědecké rady AV ČR Jiří Čtyroký. Jedním z jejích aspektů je rozšiřovat znalosti, druhým napomáhat při získávání financí: „Náklady na výzkum stále rostou a i sebemenší vědecké výsledky představují značné investice. Napsat kvalitní popularizační knihu, která by mohla společnost zaujmout, je však obtížné a jen někteří vědci k tomu mají předpoklady. Čtveřice autorů z ÚFP AV ČR tento dar má."

(Článek vznikl za přispění odborných konzultací dr. Milana Řípy z ÚFP AV ČR.) ■

LUDĚK SVOBODA

Autorský kolektiv: zleva editor knihy Milan Řípa, dále spoluautoři František Žáček, Vladimír Weinzettl a Jan Mlynář

ÚSPĚCH ČESKÉ PRÁVNÍ VĚDY

Dlouholetý výzkumný pracovník Ústavu státu a práva AV ČR prof. Pavel Šturma, současně vedoucí katedry mezinárodního práva na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, se 17. listopadu 2011 v New Yorku stal členem Komise Organizace Spojených národů pro mezinárodní právo, která je pomocným orgánem Valného shromáždění OSN.

FOTO: ARCHIV PAVLA ŠTURMY

Komise byla zřízena v listopadu 1947 a funguje od dubna 1949. Jejím posláním je napomáhat Valnému shromáždění OSN při rozvoji a kodifikaci mezinárodního práva, což s sebou nese zejména přípravu návrhů mezinárodních smluv v těch oblastech mezinárodních vztahů, kde jsou pravidla mezinárodního práva nedostatečná nebo kde chybí, a dále tam, kde sice mezinárodněprávní úprava existuje, avšak není dostatečně jasná nebo soustavná. Jakkoli jen část z mnoha návrhů, které Komise za víc než 60 let své existence předložila, dala základ platným mezinárodním smlouvám, svou činností nepochybně významně přispěla k legalizaci mezinárodních vztahů. Od roku 1945 tak významně ovlivňuje podobu mezinárodního systému a přispívá k jeho stabilitě a udržování pokojných mezinárodních vztahů. Závěry Komise v otázkách mezinárodního práva jsou navíc považovány za vyjádření platného stavu mezinárodního práva, což jim dává sílu přesvědčivosti, pro kterou je na ně běžně odkazováno jak v praxi států a mezinárodních organizací, tak v rozhodnutích mezinárodních soudců a rozhodců při řešení mezinárodních sporů.

Mimořádné roli, kterou Komise hraje, odpovídá její reprezentativní složení. Od roku 1981 sestává z celkem 34 členů, které volí Valné shromáždění OSN na obnovitelné funkční období pěti let. Kandidáty navrhují vlády členských států OSN z osob s obecně uznávanou znalostí v oblasti mezinárodního práva tak, aby byly v Komisi zastoupeny hlavní civilizační okruhy a právní systémy světa.

Tomuto požadavku odpovídá stanovení maximálního počtu členů Komise, kteří jsou voleni v rámci jednotlivých regionálních skupin existujících uvnitř OSN (v rámci východoevropské skupiny, kam spadá ČR, jde o tři členy s tím, že jeden, další člen rotuje mezi východní Evropou a Afrikou).

Pavel Šturma (narozen 1963), jehož odborný zájem sahá od obecného mezinárodního práva po otázky mezinárodního hospodářského práva nebo mezinárodního práva životního prostředí, a který je současně výrazným organizátorem odborného života [mj. předseda České společnosti pro mezinárodní právo (při ÚSP AV ČR)] se stal teprve třetím českým členem Komise OSN pro mezinárodní právo. Před Pavlem Šturmou zastával funkci člena Komise právník a diplomat dr. Václav Mikulka (1992–1998) a vůbec prvním českým členem Komise byl prof. Jaroslav Žourek (1949–1961), jeden ze zakladatelů české nauky mezinárodního práva a ve své době vědecký pracovník Ústavu státu a práva ČSAV. Jak Jaroslav Žourek, tak později Václav Mikulka také zastávali funkci zvláštního zpravodaje Komise – zatímco prvně jmenovaný v této roli významně ovlivnil podobu vídeňské úmluvy o konzulárních stycích z roku 1963, druhý se zabýval otázkami přechodu státní příslušnosti v případě sukcese států.

S Pavlem Šturmou se do Komise OSN pro mezinárodní právo vrací český hlas, což je významnou událostí už proto, že možnosti nauky z malých a středních států ve vztahu k ovlivňování mezinárodního práva, v něm vládnoucího diskurzu a přijímání řešení aktuálních mezinárodněprávních otázek jsou z přirozených geopolitických důvodů omezené. ■

JAN MALÍŘ,
Ústav státu a práva AV ČR, v. v. i.

RIHA v Praze

FOTO: ARCHIV ÚDU AV ČR

V Ústavu dějin umění AV ČR se 10.–12. listopadu 2011 uskutečnilo 13. zasedání organizace RIHA (International Association of Research Institutes in the History of Art), jež sdružuje téměř tři desítky institucí zabývajících se vědeckým výzkumem a dokumentací v oboru dějin umění. Představitelé organizace RIHA, kterou v roce 1998 spoluzakládal rovněž ÚDU AV ČR, se každoročně scházejí v některé z členských institucí a formulují společný postoj k otázkám, které pokládají za důležité pro současný stav a fungování oboru dějin umění.

Na předchozích zasedáních v Římě (2008) byla schválena *RIHA Resolution on Copyright*, v Lublani (2009) badatelé formulovali dokument *ERIH and Art History – a joint resolution of RIHA* (dokumenty naleznete na *www.riha-institutes.org*). Z pražského zasedání vzešla aktuální obsáhlá rezoluce o měření kvality v dějinách umění (*Measuring Quality in Art History*), která se *mutatis mutandi* dotýká problematiky hodnocení výzkumu v ostatních humanitních disciplínách (nejen v nich). Rezoluce završila úvahy ze zasedání RIHA 2010 v Bruselu a workshopu věnovaného této oblasti, který se konal v červnu 2011 na The Sterling and Francine Clark Art Institute ve Williamstownu, Massachusetts, USA. Plné znění rezoluce je dostupné na výše uvedeném webu RIHA a dále na *www.udu.cas.cz* a *www.dejinyumeni.cz*. V českém překladu otiskujeme úvod a závěr tohoto dokumentu.

Preambule

Humanitní obory mají pro hodnocení kvality výzkumu jedinečné a přísné prostředky, které jsou podstatně odlišné od těch, jež se používají pro tzv. STEM disciplíny (Science, Technology, Engineering, Mathematics). Stejně jako v kterékoli jiné disciplíně musí hodnocení výzkumu v humanitních oborech věnovat pozornost kvalitě, zřetelnosti a přesnosti informací a přinést efektivní výsledky. Avšak na rozdíl od přírodních věd, které se soustřeďují na nejrecentnější objevy a často je jim vlastní, že rychle zastarávají, humanitní výzkum má odlišné cíle a časové dimenze. Hodnocení jejich impaktu musí tudíž brát do úvahy delší časovou škálu měřitelného vlivu humanitního výzkumu, limity předpovědí a prognóz a možnosti použití kritických metod, které jsou specifické pro humanitní kontext. […]

Závěr

Z výše uvedeného je jasné, že bibliometrika, citační indexy a podobné nástroje měření impaktu nemohou v humanitních oborech působit jako zástupné prostředky měření kvality vědeckých výsledků. Je proto nezbytné, aby vědci a administrátoři působící v oblasti dějin umění a vizuální kultury v jejich nejširším smyslu společně navrhli a aplikovali důkladné a nezávislé modely pro hodnocení – modely, které jsou jasně definované, férové a použitelné. Základem by mělo být peer review použité a modifikované tak, aby odpovídalo individuálním okolnostem.

RIHA podporuje význam peer review při hodnocení kvality v humanitních oborech, odmítá jakékoli monolitické spoléhání na citační indexy a jiné podobné nástroje měření a souhlasí s doporučeními obsaženými v této rezoluci. ■

LUBOMÍR KONEČNÝ,
Ústav dějin umění AV ČR, v. v. i.

Zasedání organizace RIHA se konalo v Akademickém konferenčním centru, které se nachází v historickém centru Prahy v areálu AV ČR.

NEJSTARŠÍ DOKLADY POLE a ORBY

Pražská čtvrť Bubeneč je od 2. poloviny 19. století známa jako bohaté archeologické naleziště. V době výstavby dnes již zaniklých továrenských areálů a jejich pozdějšího nahrazování obytnou zástavbou zde archeologové zaznamenali nálezy prakticky všech pravěkých kultur, s nimiž se setkáváme v Praze a jejím okolí. Právě minulá intenzivní výstavba vedla současné archeology k představě, že zdejší archeologický potenciál je již vyčerpán a že lze jen stěží očekávat významnější objevy.

Archeologický ústav AV ČR, Praha, realizoval ve druhé polovině roku 2011 záchranný výzkum v ulici Ve Struhách, jehož investorem bylo Kanadské velvyslanectví, a ve spolupráci se společností Archeo Pro, o.p.s., záchranný archeologický výzkum v Papírenské ulici, jenž si objednal Ústav organické chemie a biochemie AV ČR. Oba výzkumy přinesly nad očekávání dobré výsledky a významně přispěly k poznání dávné minulosti Prahy.

V Papírenské ulici zjistili badatelé na ploše 410 m^2 osídlení již z 5. tisíciletí př. n. l., které náleželo nositelům kultury s lineární keramikou a následně kultury s vypíchanou keramikou. Na zkoumané ploše identifikovali mocnou kulturní vrstvu a množství zásobních jam. Kromě keramických fragmentů objevili archeologové početný soubor štípaných nástrojů, jejichž provenience přesahuje hranice našeho území. Kromě v Čechách běžně se vyskytujících surovin jsou zastoupeny silicity bavorské, polské a moravské. Mezi méně zastoupené artefakty patří fragmenty sekeromlatů a seker, kamenná drtidla a unikátní keramický šperk – závěsek ve tvaru mušle.

Další osídlení na zkoumané ploše lze datovat do 2. století př. n. l. a lze jej přičíst Keltům. Z té doby pochází tři zahloubené stavby – polozemnice, pozůstatky ohrad a plotů, zahloubené sídlištní jámy a mocná kulturní vrstva. Vedle četného keramického materiálu zmiňme sérii tkalcovských závaží, několik fragmentů železných spon či zlomky náramků z nejrůznějších druhů materiálu (sklo, bronz, keramika, švartna).

Nejvýraznější osídlení doložili archeologové pro dobu římskou, tj. období, kdy na našem území sídlily germánské kmeny. Nejvýznamnější archeologickou situací z této doby je mocné, silně stratifikované kulturní souvrství, které je pozůstatkem vývoje lokality v 1. a 2. století n. l. Ve zkoumané ploše byla dále zachycena více jak desítka zahloubených staveb – chat, tisíce kůlových a tyčových jamek – pozůstatků nadzemních konstrukcí a interiérů domů, nejrůznější sídlištní zahloubené objekty, baterie tří železářských pecí a pec na zpracování vápna, později reparovaná na pec chlebovou. Artefakty tvoří ucelený soubor předmětů typických pro sídelní areál tohoto typu. Keramický materiál je zastoupen fragmenty nádob, závažími, přesleny a mazanicí – pozůstatku po výmazu stěn domů. Spektrum tehdejší stravy vykresluje početný osteologický materiál. Badatelé rozpoznali kosti hovězího a vepřového dobytka, kosti ovce a kozy a doklady konzumace ryb

Nálezy z Papírenské ulice v Bubenči

Bronzová spona s očky z doby římské

Zahloubená stavba; laténské období

Baterie železářských pecí v zahloubeném objektu. Doba římská.

VŠECHNA FOTA: ARCHIV ARUP PRAHA

Zásobnice s uloženým jelením parožím. Doba bronzová

Žárový hrob uložený v keramické urně. Oba nálezy: ulice Ve Struhách v pražské Bubenči.

a říčních škeblí. Z kostí je vyrobena i série vlasových jehlic. Artefakty vyrobené z barevných kovů reprezentuje vysoký počet spon i nejrůznějších slitků a fragmentů bronzu. Zachyceny byly vedle velkého množství železářské strusky i dva železné nože, které ve spojení s identifikovanými pecemi dokládají intenzitu železářské výroby. Z drobnějších nálezů zmiňme několik korálků ze skla a jantaru a dva fragmenty kvalitní keramiky římsko-provinciálního původu.

Druhá zkoumaná plocha se nachází v ulici Ve Struhách, kde ARÚP AV ČR realizoval v září a říjnu 2011 záchranný archeologický výzkum na parcele č. p. 95. Archeologové na pozemku o ploše 450 m^2 zkoumali doklady kontinuálního osídlení sahajícího od neolitického období až po raný středověk. S určitou nadsázkou lze konstatovat, že měli možnost prozkoumat osídlení tellového charakteru. „Tell“ (sídlištní pahorek) charakterizuje silné sídlištní souvrství, které vzniká v důsledku dlouhodobého hromadění pozůstatků lidské činnosti. Tell je charakteristický především pro oblast Blízkého východu, v našem prostředí je výjimečný. Mocnost kulturního souvrství v ulici Ve Struhách dosahuje až 190 cm a naplňuje podstatu tohoto termínu více než dostatečně. Tato skutečnost je v rámci české archeologie výjimečná.

V lokalitě je doloženo předběžně nejméně pět hlavních chronologických fází osídlení, které jsou zastoupeny různými úrovněmi zahloubených objektů. Pokrývají neolitické (kultury s lineární a vypíchanou keramikou) a eneolitické období (jordanovská či michelsberská kultura), dobu bronzovou (knovízská kultura, především ve štítarské fázi) a dobu železnou (bylanská kultura). Nálezy keramiky z laténského a římského období, které byly roztroušeny ve svrchních partiích kulturního souvrství, napovídají, že zde tehdejší lidé také sídlili, ale při pozdějších terénních úpravách byly doklady osídlení zničeny.

Archeologové během výzkumu nejčastěji zachytili pozůstatky dřevěných konstrukcí domů (kůlové jámy a jamky a základové žlábky) a jejich zahloubené interiéry. Dále prozkoumali zásobnice, různě velké odpadní jámy a otopná zařízení související s obydlími; objevili i doklady pohřbívání. Dva žárové hroby uložené v keramických urnách lze předběžně datovat do štítarské fáze knovízské kultury. Nádoby byly vyjmuty in situ a nyní je čeká analýza obsahu. S žárovým pohřbíváním může rovněž souviset i kamenná destrukce o nepravidelném oválném průměru, jejíž význam dosud není přesně určen.

Pravděpodobně nejvýznamnější nález představuje soustava linií, které badatelé interpretují jako doklady o orbě. Celkem se podařilo identifikovat čtyři nepravidelné paralelní brázdy (šířka linií 8–10 cm a maximální hloubka 8 cm) o celkové délce devět metrů. Předběžně lze vznik brázd datovat do starší fáze eneolitického období (cca 3800 až 3500 př. n. l.). Nejstarší doklady používání háků a jednoduchých pluhů se v Evropě objevují v přibližně stejné době (kolem 4000 př. n. l.). Zpravidla se jedná o tzv. křížovou orbu, avšak vyskytují se i případy jednoduchých paralelních linií, především pod mohylami. V tomto případě hovoříme o tzv. rituální orbě. Výjimečnost nálezu z Bubenče tkví ve skutečnosti, že nalezené paralelní linie (brázdy) pravděpodobně nelze pokládat za rituální orbu. Jednalo by se o nejstarší doklad pole na našem území.

Nálezy z obou zkoumaných ploch se navzájem doplňují a pokrývají celé pravěké období od nejstarších zemědělců po germánské kmeny po přelomu letopočtu. Jejich detailní vyhodnocení je otázkou nejbližšího období. Na archeology čeká dvě stě beden artefaktů a více než tuna půdních vzorků pro přírodovědné rozbory. Oba archeologické výzkumy prokázaly, že naleziště v Bubenči představuje v našem prostředí mimořádný typ lokality. Zároveň se ukázalo, že stále ještě zbývají jeho neporušené části, které mohou být zkoumány moderními archeologickými metodami. Ochrana jeho zbývajících částí by se měla stát důležitým úkolem nejen Archeologického ústavu AV ČR. ■

JAN FROLÍK a PETRA MAŘÍKOVÁ VLČKOVÁ,
Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i.

Zlomek skleněného náramku z doby laténské. Papírenská ulice v Bubenči.

CÍRKEVNĚSLOVANSKÉ SLOVNÍKY

***Ve slovinské Lublani zasedal ve dnech 22.–23. října 2011 vrcholný orgán církevněslovanských lexikografů. Kromě návrhu na přijetí nových členů a udělení čestného členství se účastníci zabývali především průběhem a výsledkem projektů koordinovaných Komisí pro církevněslovanské slovníky, projednali další aktivity Komise a diskutovali pracovní vydání zpracované části* Srovnávacího indexu církevněslovanských slovníků.**

***Nejnovější výsledky projektů navazujících na původní* Slovník jazyka staroslověnského *– Dodatky k I. dílu* Slovníku jazyka staroslověnského *(Addenda et corrigenda) a* Řecko-staroslověnský index

S myslem Komise pro církevněslovanské slovníky je zejména podpořit a koordinovat práce jednotlivých slovníkových projektů, které zpracovávají národní týmy, a debatovat nad způsoby řešení konkrétních problémů církevněslovanské lexikografie. Od založení Komise, které v 1958 inicioval *4. mezinárodní sjezd slavistů* v Moskvě, působili v jejím čele čeští paleoslovenisté Josef Kurz, František V. Mareš a Zoe Hauptová, která na zasedání získala čestné členství. Od roku 2003 je předsedkyní Zdenka Ribarova ze Slovanského ústavu AV ČR. Komise si stanovila za cíl vytvořit v mezinárodní spolupráci církevněslovanský slovník všech redakcí, který by zahrnoval slovní zásobu od 11. století až do formování nové církevní slovanštiny. Jelikož se však uvedený projekt ukázal z mnoha příčin jako nerealizovatelný, podporuje Komise sestavení slovníků jednotlivých redakcí. Materiálovým či metodologickým východiskem se v řadě případů stal světově oceňovaný „pražský“ *Slovník jazyka staroslověnského* (1958–1997), jehož součástí je i lexikum české církevní slovanštiny. Značnou měrou se jako hlavní redaktoři podíleli čeští badatelé také na zpracování slovníků jiných redakcí, a to F. V. Mareš a následně Z. Hauptová v případě chorvatského *Slovníku církevněslovanského jazyka chorvatské redakce* (Záhřeb, od 1991) a Z. Ribarova v případě makedonského *Slovníku církevněslovanského jazyka makedonské redakce* (Skopje, od 2006).

Komise se dále věnovala zprávám o pracích na lexikografických projektech za období 2008–2011. Je potěšující, že mezi bezproblémově realizované patří rovněž projekty Slovanského ústavu AV ČR. Václav Čermák podal zprávu o *Řecko-staroslověnském indexu* (od 2008), z něhož jsou vydány sešity č. 1–4; sešity č. 5 a 6 jsou připraveny k tisku. Materiál pro další sešit bude publikován ještě v tomto roce. Dílo výrazně prohlubuje studium překladové techniky z řečtiny do staroslověnštiny. Klade si za cíl představit formou slovníkových hesel slovní zásobu byzantské řečtiny a staroslověnštiny. František Čajka referoval o stavu prací na díle *Dodatky k I. dílu Slovníku jazyka staroslověnského* (od 2010). V současné době jsou vydány dva sešity, které navazují v průběžném číslování jako 53. a 54. sešit na původní, již dokončený *Slovník jazyka staroslověnského*. Na dokončení 55. sešitu, který bude vydán v roce 2012, se pracuje. Následně badatelé připraví další tři sešity díla; do roku 2016 jich vyjde šest. Součástí projektu je dále příprava monografie o tvůrcích *Slovníku jazyka staroslověnského* a publikace o vývoji koncepce zpracování tohoto díla. Výsledky obou projektů nesměřují pouze k okruhu „poučených“ uživatelů, nýbrž naopak k badatelské veřejnosti z řad paleoslovenistů, slavistů, grecistů, historiků, byzantologů, teologů, historiků umění aj.

Diskusi zahraničních odborníků vyvolala pracovní verze *Srovnávacího indexu k církevněslovanským slovníkům*, na jehož zpracování se vedle Z. Ribarové podílela též Petra Stankovska z Lublaně. Cílem indexu je přehledně na jednom místě představit církevněslovanskou slovní zásobu různých redakcí. Z dalších aktivit projednávaných Komisí uveďme plánovanou konferenci o překladové technice z řečtiny do staroslověnštiny, která se uskuteční ve dnech 24.–27. září 2012 v Praze; organizátorem je Slovanský ústav AV ČR.

Lze konstatovat, že se česká paleoslovenisticky orientovaná lexikografie, zastoupená na prestižním zasedání vědci ze SLÚ AV ČR, může prezentovat výsledky na mezinárodní scéně se ctí.

Příspěvek vychází s podporou grantového projektu GA ČR P406/12/1790 Staroslověnská lexikologie – nové příspěvky ke staroslověnské lexikografii. ■

FRANTIŠEK ČAJKA,
Slovanský ústav AV ČR, v. v. i.

Oznámení o vyhlášení **veřejných výběrových řízení** na obsazení funkcí ředitelů pracovišť Akademie věd České republiky, veřejných výzkumných institucí

I. Oblast věd o neživé přírodě

2. Sekce aplikované fyziky

Rada Ústavu fyziky materiálů AV ČR, v. v. i.,
vyhlašuje veřejné výběrové řízení na obsazení funkce ředitele pracoviště.

Požadavky:
● splnění zákonných podmínek podle ustanovení § 17 odst. (4)–(6) zákona č. 341/2005 Sb., o veřejných výzkumných institucích, v platném znění;
● vysokoškolské vzdělání a vědecká nebo vědecko-pedagogická kvalifikace technického nebo přírodovědného směru, praxe v oboru;
● významné výsledky tvůrčí vědecké činnosti;
● organizační schopnosti a zkušenosti;
● jazykové znalosti;
● morální bezúhonnost.

Přihlášky se stručným životopisem, doklady o dosažené kvalifikaci, přehledem dosavadní praxe, publikační činnosti a se stručným rozborem hlavních záměrů a představ o činnosti ústavu zasílejte písemně nejpozději do **20. března 2012** na adresu **Ing. J. Klusák, Ph.D., tajemník Rady, Ústav fyziky materiálů AV ČR, v. v. i., Žižkova 22, 616 62 Brno**.

II. Oblast věd o živé přírodě a chemických věd

5. Sekce biologických a lékařských věd

Rada Ústavu molekulární genetiky AV ČR, v. v. i. (ÚMG AV ČR, v. v. i.),
vyhlašuje veřejné výběrové řízení na obsazení funkce ředitele/ředitelky pracoviště.

Požadavky:
● splnění zákonných podmínek podle ustanovení § 17 odst. (4)–(6) zákona č. 341/2005 Sb., o veřejných výzkumných institucích, v platném znění[1)];
● vysokoškolské vzdělání a vědecká nebo vědecko-pedagogická kvalifikace v oboru genetiky, genomiky, bioinformatiky, molekulární biologie, biochemie, imunologie, buněčné biologie, vývojové biologie, mikrobiologie nebo virologie;
● významné výsledky tvůrčí vědecké činnosti;
● organizační schopnosti a zkušenosti;
● morální bezúhonnost.

Funkční období ředitele je pětileté; s možností nástupu od 1. května 2012.
Na základě Stanov AV ČR je mzda ředitele ústavu určena předsedou AV ČR; předpokládaná výše ohodnocení je 75 až 100 tisíc Kč měsíčně.

Přihlášky se životopisem, doklady o dosažené kvalifikaci, přehledem dosavadní praxe a seznamem hlavních vědeckých prací zasílejte nejpozději do **15. března 2012** písemně na adresu **Ústav molekulární genetiky AV ČR, v. v. i., Vídeňská 1083, 142 20 Praha 4**.

Vybraní kandidáti při osobním pohovoru přednesou svou představu o funkci, o niž se ucházejí, a o záměrech, které by v ní chtěli realizovat.

[1)] Podrobnosti jsou uvedeny v rámci Stanov AV ČR na stránkách *http://www.cas.cz/o_avcr/zakladni_informace/dokumenty/stanovy/*.

III. Oblast humanitních a společenských věd

8. Sekce historických věd

Rada Archeologického ústavu AV ČR, Praha, v. v. i., vyhlašuje veřejné výběrové řízení na obsazení funkce ředitele/ředitelky pracoviště.

Požadavky:
● splnění zákonných podmínek podle ustanovení § 17 odst. (4)–(6) zákona č. 341/2005 Sb., o veřejných výzkumných institucích, v platném znění;
● vysokoškolské vzdělání a vědecká nebo vědecko-pedagogická kvalifikace v oboru archeologie;
● významné výsledky tvůrčí vědecké činnosti;
● organizační schopnosti a zkušenosti;
● jazykové znalosti;
● morální bezúhonnost.

Přihlášky se stručným životopisem, doklady o dosažené kvalifikaci, přehledem dosavadní praxe a seznamem hlavních vědeckých prací a stručným rozborem hlavních záměrů a představ o řízení, činnosti a dalším rozvoji ústavu zasílejte písemně nejpozději do **9. března 2012** do **15:00 hodin** na adresu **Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i., sekretariát, Letenská 4, 118 01 Praha 1**. Obálku označte nápisem „Výběrové řízení".

Předpokládá se, že při osobním pohovoru uchazeč/ka podrobněji zformuluje svou představu o funkci, o niž se uchází, a o záměrech, které by při jejím výkonu chtěl/a realizovat.

Rada Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, v. v. i., vyhlašuje veřejné výběrové řízení na obsazení funkce ředitele/ředitelky pracoviště.

Požadavky:
● splnění zákonných podmínek podle ustanovení § 17 odst. (4)–(6) zákona č. 341/2005 Sb., o veřejných výzkumných institucích, v platném znění;
● vysokoškolské vzdělání a vědecká nebo vědecko-pedagogická kvalifikace v oboru;
● významné výsledky tvůrčí vědecké činnosti;
● organizační schopnosti a zkušenosti;
● jazykové znalosti;
● morální bezúhonnost (podle zákona 451/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů);
● projekt o zaměření a cílech pracoviště.

Přihlášky se stručným životopisem, s doklady o dosažené kvalifikaci, s přehledem dosavadní praxe, se seznamem hlavních vědeckých prací a projektem o zaměření a cílech pracoviště zasílejte písemně a na elektronickém nosiči v obálce označené nápisem „Výběrové řízení" nejpozději do **29. února 2012** na adresu **Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v. v. i., Vlašská 9, 118 40 Praha 1**.

9. Sekce humanitních a filologických věd

Rada Etnologického ústavu AV ČR, v. v. i., vyhlašuje veřejné výběrové řízení na obsazení funkce ředitelky/ředitele pracoviště.

Požadavky:
● splnění zákonných podmínek podle ustanovení §17 odst. (4)–(6) zákona č. 341/2005 Sb., o veřejných výzkumných institucích, v platném znění;
● vysokoškolské vzdělání a vědecká nebo vědecko-pedagogická kvalifikace v některém z oborů činnosti ústavu;
● významné výsledky vědecké činnosti;
● organizační schopnosti a manažerské zkušenosti;
● jazykové znalosti;
● morální bezúhonnost.

Předpokládané funkční období je od 1. června 2012 do 31. května 2017.

Přihlášky se strukturovaným životopisem, doklady o dosažené kvalifikaci, přehledem publikační činnosti a návrhem další koncepce výzkumné činnosti a rozvoje pracoviště zasílejte písemně nejpozději do **8. března 2012** na adresu **Rada Etnologického ústavu AV ČR, v. v. i., Na Florenci 3, 110 00 Praha 1**. Obálku označte nápisem „Výběrové řízení".

Ústav státu a práva AV ČR, v. v. i.,
vyhlašuje výběrové řízení na obsazení místa výzkumného pracovníka.

Požadavky:

● ukončené vysokoškolské studium v oboru právo v magisterském studijním programu nebo vyšší (popř. ekvivalentní vzdělání získané na vysoké škole v zahraničí);
● aktivní znalost nejméně jednoho cizího jazyka;
● dlouhodobý zájem o teoretickou reflexi problémů tvorby a aplikace práva ve vnitrostátní i mezinárodní perspektivě;
● vítán je zájem o interdisciplinární přístupy ke zkoumání práva, zejména o politické, sociální či jazykové determinanty aplikace a působení práva.

Nabízíme:

● možnost podílet se na naplňování a definování výzkumných záměrů ÚSP AV ČR a jeho další činnosti a přispívat tak k celkovému rozvoji právního výzkumu v České republice a určování jeho směrů;
● podporu výzkumné, publikační, přednáškové a další relevantní činnosti výzkumného pracovníka;
● podporu mezinárodní spolupráce vycházející z iniciativy výzkumného pracovníka;
● odměňování podle platných předpisů AV ČR v závislosti na dosaženém kvalifikačním stupni.

Podávání přihlášek:

Přihlášky do výběrového řízení přijímá sekretariát ÚSP AV ČR na adrese Národní 18, 116 00 Praha 1 anebo na elektronické adrese *ilaw@ilaw.cas.cz*, a to nejpozději do **8. března 2012** včetně.
K přihlášce přiložte strukturovaný životopis včetně údajů o úrovni jazykových znalostí, stručný motivační dopis, doklad o dosaženém vzdělání (postačí neověřená kopie) a případně přehled dosavadní profesní, publikační, pedagogické, přednáškové a jiné relevantní činnosti.

GENETICKÉ METODY V ZOOLOGICKÉM A EKOLOGICKÉM VÝZKUMU

Na uvedené téma se v prosinci loňského roku pod záštitou brněnského Ústavu biologie obratlovců AV ČR uskutečnila první zimní škola. Akce získala finanční podporu z projektu* PROVAZ: PROpojení Vzdělávání A nových přístupů v Zoologicko-ekologickém výzkumu – od teorie k praxi*, jehož smyslem je zvyšovat úroveň zoologicko-ekologického výzkumu a jeho praktických aplikací v Česku. Nejvýznamnějším počinem se stala právě škola molekulárních metod v zoologii a ochranářské biologii.

Účast na zimní škole byla financována 28 vybraným studentům (magisterských i Ph.D. programů) a akademickým pracovníkům z Česka, dalších 10 zájemců se zúčastnilo na vlastní náklady. Díky podpoře projektu mohl ústav do Brna pozvat některé špičkové odborníky z domova i ze zahraničí, konkrétně z Dánska, Německa, Rakouska a Švédska. Účastníci zimní školy vyslechli množství podnětných přednášek sestavených do jednoho celku, a to od základů molekulárně-genetických technik, přes teoretický výklad některých oblastí populační genetiky až po praktické využití těchto metod v zoologii a ochraně druhů. Zároveň i oni formou krátkých referátů představili své výsledky a diskutovali praktické aspekty výzkumu s přítomnými lektory. Této možnosti využili především studenti doktorských programů a mladí vědci.

Každý z pěti dnů zimní školy (5.–9. prosince 2011) se zaměřil na specifické téma; první čtyři dny organizátoři navíc rozdělili na teoretickou a praktickou část. V úvodu lektoři z ÚBO AV ČR a z Univerzity Komenského v Bratislavě (Natália Martínková, Ľuboš Kľučár a Peter Mikulíček) vysvětlili principy využití tzv. molekulárních markerů a práce s genetickými on-line databázemi. Druhý den věnovali pokročilým analýzám sekvencí a procesů ovlivňujících jejich evoluci, např. analýzám historické selekce nebo tvorbě fylogenetických stromů (Natália Martínková, Michaela Bayerlová a Reto Burri). Jeden den patřil přednáškám a ukázkám, jak zpracovávat data z nejnovějších metod sekvenování, tzv. Next generation a Third generation sequencing – zejména jejich využití pro sekvenování celých genomů (María Arcos a Tom Gilbert, University of Copenhagen). Účastníci také vyslechli atraktivní příspěvky z autorské dílny prof. Toma Gilberta – např. o recentním výzkumu historie lidské migrace, genetické struktuře vzácných druhů živočichů, jako je krakatice obrovská, či o perspektivním využití suchozemských pijavek k monitoringu vzácných a skrytě žijících tropických obratlovců. Čtvrtý den se posluchači dozvěděli o základech výzkumu vzniku druhů (Jitka Polechová, Miloš Macholán, Pavel Munclinger a Frank Chan) a praktické analýze tzv. prostorových genetických dat („landscape genetics"; Gilles Guillot, autor známého softwaru Geneland). Kurz završila přednáška na téma, jak se metody, o nichž účastníci během týdne slyšeli, využívají v praxi pro ochranu volně žijících druhů (Jacob Höglund, University of Uppsala).

Zimní škola využití molekulárních metod v zoologii a ochranářské genetice se stala prvním z kurzů, které se připravují pod záštitou ÚBO AV ČR. Od účastníků i lektorů se jí dostalo pozitivní odezvy. Studentka doktorského programu Hana Bainová například ocenila, že se účastníci mohli setkávat s lektory během celého workshopu, nikoli pouze při přednáškách: „Fakt, že jsme s přednášejícími mohli diskutovat i o vlastních projektech, mne motivuje." Ohlas získaly také referáty zahraničních lektorů: „Dostalo se nám nejen konkrétních informací, ale též poznání, že i vysoce impaktovaná věda může být zábavná," uvedl doktorand Libor Mořkovský.

Ústav biologie obratlovců AV ČR se bude snažit i pro příští akce zachovat obdobně vysokou úroveň. ■

MARTA PROMEROVÁ a JOSEF BRYJA, Ústav biologie obratlovců AV ČR, v. v. i.

VŠECHNA FOTA: HANA BAINOVÁ, ARCHIV AUTORKY

Peter Mikulíček z Přírodovědecké fakulty UK v Bratislavě vysvětluje základy použití molekulárních markerů v zoologii.

Doktorandi s lektory diskutovali také o problémech vlastních výzkumů; studentům na dotazy odpovídá Gilles Guillot z Technical University of Denmark v Kodani.

Gilles Guillot z Technical University of Denmark v Kodani při praktické ukázce práce s programem Geneland, jehož je hlavním autorem.

PTÁT SE DĚJIN … 2

Je-li pravda, že klást otázky znamená moudrost a odpovídat na ně je poznání, pak historik* František Šmahel *dosáhl ve svém zkoumání a zjevování středověku tohoto vzneseného stupně, aniž by ztratil půdu pod nohama a s ní zřetel na praktické, pedagogické i organizační úkoly svého oboru. Minule jsme hovořili o vlastnostech múzy, kterou si vyvolil, o dějinné paměti a řádu dějin, o jejich přibývání, o stavu současného dějepisectví, o problematice hodnocení vědeckých výsledků a výchově studentů v rámci AV ČR. Vracíme se teď do dějinné epochy, o jejímž objevování říká: Kdo stvořil středověk? Historikové přece. Málokomu se povedl větší stvořitelský čin!

Ve středověku, který vnímáte jako stvořitelský čin historiků a podivuhodný čas dějin, tvořily přírodní vědy, filozofie, dějepis, teologie i krásná umění jeden celek. Od 17. století vyrazily přírodní vědy vpřed a ovládly pole, zdá se, na úkor věd humanitních. Je tomu tak? Je dnešní svět příliš vyspělý v přírodovědném a zaostalý v humanitním poznání?

Ach, chcete opět ode mne příliš. Středověké univerzity skutečně zahrnovaly veškeré soudobé nauky, avšak malířství, sochařství i stavitelství byly řemesly, pouhé artes mechanicae. Spojitosti lze ovšem nalézt i prokázat, nikoli však v takovém rozsahu a takové hloubce, jak by chtěli někteří historici výtvarných umění. Ani v 19. století přírodní vědy podle mého soudu ještě nedominovaly, ostatně je velmi obtížné porovnávat přínos Komenského s Galileem. Konec konců jsou i někteří dnešní astrofyzici a přírodovědci hluboce věřícími křesťany bez ohledu na poznatky jejich disciplín.

Nedělám si velké iluze o současném stavu našich humanitních a sociálních věd, budu však bránit jejich nezbytnost bez ohledu na hodnoticí kritéria tzv. scientometrie. Některé základní rozdíly v předmětu poznání usnadňují např. chemikům a fyzikům globální záběr. Toho nemohou dosáhnout ani historici, ani např. přírodovědci zabývající se faunou a flórou střední Evropy. Položené otázky narážejí na meze mého vědění i mých poznávacích schopností, prosím proto o shovívavé čtení.

REPROFOTO: ILUMINOVANÉ RUKOPISY SVATOVÍTSKÉHO CHRÁMU, ODEON 1975

„Se značným úsilím se podařilo doložit, že středověk ve srovnání s renesancí nebyl jen dobou temna...“ O kultuře tohoto času u nás svědčí např. Evangelistář z 2 pol. 11. století, který vznikl na objednávku panovnického dvora českého krále Vratislava II. v některém, snad českém, klášterním skriptoriu.

Věnoval jste velkou část práce i života fenoménu husitství a jeho objasnění. O jeho významu v našich dějinách není pochyb. Přesto mne zarazila poznámka v jedné z vašich posledních knih, že husitství patřilo k hlavním tématům světového dějepisectví druhé poloviny 20. století. Jaký byl důvod tak velkého zájmu?

Po druhé světové válce se kyvadlo dějin vychýlilo doleva. Tím se zvýšil badatelský zájem o revoluční procesy, hospodářské a sociální dějiny i o úděl živitelů společnosti. I když v období studené války opojení socialistickými ideály opadlo, setrvačnost po nějakou dobu ještě působila. Náběhy k demokratizaci se objevily i v církevních kruzích. Zkoumala se lidová zbožnost, nově se posuzovaly koncily i vztahy k jinověrcům. Zájem o husitství v neposlední řadě oživili početní historici středověkých dějin sudetoněmeckého původu. Po staré vlasti jim zbyl kus jejích dějin, kterým se pak podle svého zaměření věnovali s plným zaujetím. Za

FOTO: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

jiné uvedu tři historiky zvučných jmen. Američan Howard Kaminsky je autorem klasické monografie o dějinách husitské revoluce, belgický benediktin Paul De Vooght s neobyčejným zaujetím prostudoval teologické spisy Jana Husa a Jakoubka ze Stříbra, a Ferdinand Seibt, německý historik pocházející ze zaniklé vesničky u Litoměřic, husitství zařadil do cyklu evropských revolucí.

Váš kolega Dušan Třeštík viděl důvod husitského vzplanutí – mimo jiné – ve střetu dvou tendencí: teprve se rozvíjející křesťanská zbožnost Čechů jako by byla zaskočena kritikami nešvarů v církvi, která v jiných zemích Evropy už zdomácněla a vzdalovala se od původní křesťanské čistoty.

Sotva proti tomu budu polemizovat, když přítel Třeštík parafrázoval závěry mého výzkumu. Jinými slovy, šlo o posun ve vnitřní christianizaci proti vyspělým oblastem na jihu Francie a v severní Itálii. Vnitřní ve smyslu tzv. interiorizace víry a náboženského prožitku, k němuž nestačilo pouhé formální plnění požadovaných liturgických a jiných úkonů. Skutečná víra vyžadovala jednak rozšíření elementární gramotnosti, jednak intenzivní katechizaci lidových vrstev. Lidové víry a kulty přežívající hluboko do pozdního středověku bylo nutné vytlačit nebo alespoň nahradit lidovou zbožností. Doba vlády Karla IV. vynesla církevní instituce neobyčejně do popředí. Průvodním jevem tohoto procesu byly i některé negativní rysy, zejména prorůstání církve do různých sfér každodenního života, zesvětštění její sebereprezentace apod. Co jinde bylo již po staletí běžné, v Čechách působilo nově a křiklavě. Jen skutečně věřící a základních biblických principů znalý křesťan mohl a může být pohoršen jejich zjevným porušováním. K tomu bylo zapotřebí dlouhodobé a intenzivní katechizace. Avšak pozor, v prvním stadiu zprvu nešlo o zvnitřnění víry lidových vrstev, nýbrž kněží působících ve venkovských a příměstských farnostech. Církev sama si vychovávala své vlastní kritiky. Omlouvám se, tyto složité procesy, jejichž postižení se dříve nevěnovala dostatečná pozornost, není snadné pár slovy vysvětlit.

Někteří husitologové hovoří o mesianismu, pocitu zvláštní vyvolenosti pro záchranu lidstva, který byl husitství vlastní. Co si o tomto úkazu myslíte vy?

Primitivní náhledy na husitství, které dnes v bulvární publicistice převažují, rané české reformaci vyčítají scestnost náboženské víry projevující se především destrukcí náboženských symbolů. Bez ohledu na to, že obrazoborectvím prošly všechny odnože evropské reformace, je na místě připomenout hromadné odstraňování pomníků, soch, nápisů a jiných památníků symbolizujících padlou éru socialismu. Reformace kladla důraz na slovo, nikoli na obraz Páně. Křesťanské obrazy a sochy regionálních světců měly nahradit místní pohanské kulty v té době ještě živé. S nimi se ještě setkávaly obrazoborecké úderky, které v Německu i v širokých oblastech Francie odstraňovaly sochy a obrazy. Prvořadým posláním zobrazování světců byla náboženská propaganda, nikoli umělecké záměry. Ve stručnosti nelze všechny komponenty tohoto procesu postihnout, zvláště když dnes velké výstavy středověkého umění určují jednostranné vnímání středověkého křesťanství.

Dá-li se do smíchu vážný učenec, je to jako když pro radost všem kolem zasvítí slunce nebo vytryskne pramen. Okamžik hodný zachycení...

REPROFOTO: ILUMINOVANÉ RUKOPISY SVATOVÍTSKÉHO CHRÁMU, ODEON 1975

Misál olomouckého biskupa Jana ze Středy, kancléře Karla IV., obsahoval mj. i modlitby a hymny Giovanniho Andree a Petrarky. Prozrazuje, že kulturní bohatství středověku je doménou historiků, ale i znalců dějin umění, religionistiky a literární vědy.

Jak to myslíte?

Rozvoj uměnovědného bádání, skvostné knihy přibližující památky výtvarného umění a zejména pak monumentální, hojně navštěvované výstavy začínají mít nezamýšlenou odezvu v širokém dějinném povědomí. Jsou to zejména umělecké artefakty lucemburské éry, které na sebe strhly jako pars pro tuto roli dějinotvorného činitele. Aby základní linie náležitě vynikla, potřebovala svůj kontrast: tím se stalo husitství jako nová doba temna, v němž místo Husů a Chelčických přišli ke slovu obrazoborci a bořitelé sakrálních staveb. Co bylo v odborných dílech nanejvýš jen nepřímo naznačeno, stalo se živnou látkou pro pokleslou publicistiku.

Jeronýmem Pražským, Mistrem Karlova vysokého učení a vzdělancem evropského formátu Husovy doby, jste se zabýval v biografii vydané koncem šedesátých let. Kniha* Jeroným Pražský*, která vyšla v r. 2010 (Argo), spíše zpravuje o vašem výzkumu jeho života, který skončil na kostnické hranici. Čím vás tento mimořádný muž přitahuje?

K tomuto mistru Karlova vysokého učení a tří dalších univerzit mne v kvintě chrudimského gymnázia přivedl pan profesor Miroslav Hanuš, který nám po celou hodinu předčítal v překladu Františka Palackého list florentského humanisty Poggia Bracciolinihо o Jeronýmově obhajobě a statečné smrti na kostnickém koncilu. Místo na vysokou školu jsem však zamířil do dolu Jan Šverma v ostravských Mariánských Horách, kde mou hlavní starostí bylo získat doporučení ke studiu na filozofické fakultě. Když se mi to po roce přece jen podařilo, časem jsem si v knihovně Historického semináře k Jeronýmovi opatřil základní literaturu. K vlastnímu studiu mělo toto tápavé hledání stop ještě daleko, neboť záhy jsem se při studiu latinských, chvatně psaných rukopisů s univerzitními texty přesvědčil, co vše se ještě budu muset naučit. Léta ubíhala a jak přibývala studie ke studii, můj zprvu obdivný přístup k tomuto nonkonformnímu filozofovi nabýval nových odstínů. Je dokonce možné, že po sobě zanechám více Jeronýmů, snad jsem však přece jen zaplnil několik bílých míst nejen v soupisu jeho děl, ale i v jeho životopisu.

Jaké je poslání Centra medievistických studií, při jehož zrodu jste stál?

CMS bylo zamýšleno jako společné pracoviště Akademie věd ČR a Univerzity Karlovy, a to hned s několika záměry. Prvním bylo nalézt a vyzkoušet modus doktorského studia, který by více přihlížel k potřebám akademických ústavů, jejichž postavení bylo jinak veskrze nedůstojné. Neméně závažnou byla snaha o interdisciplinární studium středověku po vzoru německé instituce zvané Graduiertes Kolleg. V neposlední řadě šlo o nevyhlášené přiblížení výzkumu k vyššímu standardu. Poslední se snad, posuzováno výsledky grantových soutěží podařilo, Centrum se však časem proměnilo v badatelské středisko, které má nyní s univerzitní výukou méně společného než dříve.

Byl by to dlouhý seznam, kdybychom vyjmenovali všechny vědecké a organizační aktivity, vydané knihy, pocty na domácí i zahraniční půdě, kterých se Františkovi Šmahelovi dostalo. Čím se zabývá dnes?

Do tisku jsem připravil knihu o divých či zelených lidech v pozdním středověku, plno práce mám s redakcí sborníku o středověkých festivitách a ceremoniích i s přípravou kolektivního díla o Lucemburcích. Nejsem na tyto náročné úkoly sám, takže v mém věku snad nepůjde o nenaplněné plány. ■

SYLVA DANÍČKOVÁ

JAN JAKUBEC
(1862–1936)

V květnu letošního roku si připomeneme 150. výročí narození literárního historika a kritika Jana Jakubce, jedné z osobností, které ve své době utvářely literární historii jako samostatný vědní obor a jež viděly význam i v ediční práci a dokázaly ji povznést na vědeckou úroveň.

Jan Jakubec se narodil 11. května 1862 ve východočeském Libunci. Po absolvování vyššího gymnázia v Hradci Králové roku 1883 nastoupil coby jednoroční dobrovolník vojenskou službu. Na ni navázal studiem češtiny, němčiny a klasické filologie na filozofické fakultě české univerzity v Praze, na níž roku 1889 získal učitelskou způsobilost pro český a německý jazyk a literaturu a doktorský titul za obhájenou práci *O syntaxi českého imperativu*. Působil jako učitel na středních školách v Praze, především Vyšší dívčí škole (1891–1919). Pedagogické působení krátce přerušil, když absolvoval studijní pobyty na univerzitách ve Vídni, Berlíně a Lipsku. Roku 1903 se habilitoval, o čtyři roky později byl jmenován mimořádným a roku 1914 řádným (do r. 1919 jen titulárně) profesorem dějin české literatury. Ve školním roce 1925–1926 zastával na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy úřad děkana, následně proděkana.

Svým přístupem k vědě a metodě práce se řadil mezi pozitivisty. Byl důsledný, hledal souvislosti mezi domácími a cizími motivy; pozornost věnoval také novější literatuře. Zmiňme též jeho přínos pro ediční práci, kterou promýšlel i teoreticky, a navrhl zásady pro vydávání děl českých spisovatelů 19. století. Systematicky se věnoval národopisu a ve svých textech často upozorňoval na styčné body mezi folkloristikou a literární historií.

Byl stoupencem T. G. Masaryka a podílel se na vzniku realistické strany, s Masarykem spolupracoval i v časopise *Naše doba*. Patřil také k hlavním organizátorům Národopisné výstavy roku 1895.

Jeho jméno najdeme mezi členy obou nejvýznamnějších českých vědeckých společností. V roce 1910 byl zvolen mimořádným členem filologicko-historické třídy KČSN a o rok později se mu dostalo jmenování mimořádným členem také pro III. třídu ČAVU. Řádným členem ČAVU byl zvolen v roce 1924, KČSN tak učinila o sedm let později.

Jeho první významnou prací se stala studie *Význam Antonína Marka pro českou literaturu*, kterou napsal již roku 1888 coby člen slovanského semináře a kterou doporučil prof. Jan Gebauer k tisku; o dva roky později vyšla v *Časopise českého musea*. V literárněhistorickém díle se Jan Jakubec ještě několikrát k osobě libuňského faráře vrátil, mimo jiné prací *Antonín Marek. Jeho život a působení i význam v literatuře české* (1896) a *Sebranými básněmi Antonína Marka* (1935). Kromě toho vypracoval i odborné studie o významných postavách národního obrození a české literatury 19. století, mezi jinými o Františku L. Čelakovském, Josefu Dobrovském, Josefu Jungmannovi, Františku Palackém a Karlu Havlíčkovi.

Osudem se mu však stal Jan Kollár, jehož osobě a dílu se věnoval od počátku 90. let 19. století až do své smrti. Za účelem shromáždění dosud neznámého materiálu ke Kollárovu životu a působení vykonal studijní cesty do Durynska, Meklenburska a na Slovensko. Výsledkem bádání byly např. studie *Jan Kollár v Jeně* (1893), *Byron a Kollár* (1897) nebo *O vlivu slovenského dialektu na spisovný jazyk v Kollárových básních* (1898). Postaral se o vydání dvou svazků *Výboru z Kollárových básní* (1894), výboru pro školy *Jana Kollára Slávy dcera a jiné básně ve výboru* (1901), o kritické vydání *Slávy dcery* (1903) i jeho *Cestopisu obsahujícího cestu do horní Italie a odtud přes Tyrolsko a Bavorsko, se zvláštním ohledem na slavjanské živly roku 1841, konanou a sepsanou od Jana Kollára* (1907).

V dalších letech spolupracoval na rozsáhlém díle *Literatura česká devatenáctého století. Od Josefinského obrození až po českou modernu* (1902–1907); napsal celkem čtrnáct kapitol. Ostatně právě na základě těchto textů se Jakubec habilitoval. A byly mu i odrazovým můstkem pro vlastní životní dílo, jímž byly *Dějiny literatury české* (1911). O dvacet let později je ještě rozšířil a přepracoval do dvou svazků.

Když prezidium České akademie věd a umění blahopřálo Janu Jakubcovi k sedmdesátinám a vyjádřilo uznání jeho literárněvědné činnosti, odpověděl jubilant v děkovném dopise, že sám si ze všeho nejvíc přeje, aby mohl dokončit alespoň jeden ze svých literárních plánů – monografii o J. Kollárovi. To mu však již nebylo dopřáno. Jan Jakubec zemřel 4. července 1936 ve věku 74 let. ■

JAN CHODĚJOVSKÝ,
Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.

MATFYZ – Synonymum pro excelenci ve vědě již 60 let

Matematicko-fyzikální fakulta Univerzity Karlovy zahájila rok, v němž slaví 60. výročí svého založení. Šest dekád existence pracoviště, které vzniklo v roce 1952 vyčleněním matematických a fyzikálních oborů z tehdejší Přírodovědecké fakulty, bilancovali 11. ledna 2012 v Profesním domě na Malostranském náměstí v Praze význační představitelé fakulty i její běžní zaměstnanci. V souvislosti s významným jubileem vedení MFF UK udělilo pamětní medaile 40 osobnostem fakulty, z nichž mnohé jsou profesně spjaty i s pracovišti Akademie věd ČR.

Medaile oceněným badatelům a pedagogům (listinu viz *http://abicko.avcr.cz*) předal děkan MFF UK Zdeněk Němeček a rektor Univerzity Karlovy Václav Hampl, který uvedl, že Matematicko-fyzikální fakulta je ukázkou humboldtovského pojetí univerzity, které úspěšně propojuje výuku s praktickou vědou: „Univerzita by neměla sestávat ze dvou skupin, z nichž jedna se soustředí na špičkovou vědu a druhá tráví čas v posluchárnách a učebnách. Devizou humboldtovského principu naopak je, že výuka mladých, nápadů plných hlav probíhá v blízkosti aktivního vědeckého výzkumu.“ Podle děkana MFF UK Zdeňka Němečka se fakulta postupně vyvinula v respektovanou vědeckou instituci, která zaujímá čelné místo v naší republice: „Slovo *matfyz* je považováno za synonymum pro excelenci ve vědě.“

Na slavnostní ceremoniál navázala „Strouhalovská přednáška“ *Nejmenší molekulární anion aneb Od tvorby molekul ke vzniku prvních hvězd* Martina Čížka, který za vědecký příspěvek k modelování reaktivních procesů v raném vesmíru získal před dvěma lety cenu rektora UK za tvůrčí počin.

Úspěchy vědeckých výstupů (pracovníci fakulty publikovali např. v roce 2010 tři monografie a 750 původních vědeckých prací v respektovaných mezinárodních časopisech) činí z MFF UK jedno z nejvýkonnějších pracovišť Univerzity Karlovy. Na fakultě v současnosti půso-

Pamětní medaile byly předány v reprezentativních prostorách Profesního domu na Malostranském náměstí v Praze.

OBĚ FOTA: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

bí více než 300 učitelů, z toho 68 profesorů a 118 docentů; studuje zde 3 670 posluchačů (téměř třetinu tvoří ženy). V roce 2011 měla fakulta 766 doktorandů, úspěšně obhájeno bylo 78 disertací. Fakultní pedagogové často získávají významná ocenění – např. prof. Petr Mandl a prof. Jaroslav Nešetřil jsou nositeli medaile za zásluhy II. stupně, kterou uděluje prezident republiky, doc. Daniel Král' získal cenu pro mladé vědce do 40 let za matematiku od Nadačního fondu Karla Janečka a jako první matematik/informatik ze zemí bývalé východní Evropy ERC Starting Grant. Matematika na MFF UK v Praze se jako jediný exaktní či přírodovědný obor v ČR zařadila do skupiny excelence v prestižním žebříčku CHE Excellence Ranking 2010 německého Centra pro rozvoj vysokého školství.

Jedna ze 17 fakult Univerzity Karlovy je rozdělena do tří relativně samostatných sekcí matematiky, fyziky a informatiky. Charakteristickým rysem je propojení pedagogické a vědecké práce. Nespornou výhodou pro posluchače MFF je, že jsou jejich učitelé zároveň špičkoví odborníci s mezinárodním respektem. Vedení fakulty uvažuje, že otevře plnohodnotné studium v anglickém jazyce, aby tak motivovalo více zahraničních studentů a kvalitních lektorů, kteří by zvýšili úroveň a prestiž pracoviště.

Vědeckou reputaci fakulty dokládá velké množství pravidelně získávaných domácích i zahraničních grantů, například v roce 2011 se pracovníci fakulty podíleli na více než 300 projektech českých grantových agentur v celkovém finančním objemu 230 milionů korun a na 30 projektech mezinárodních (62 milionů korun).

K oslavám 60. výročí založení přichystala MFF UK na letošní rok kalendárium akcí, program naleznete na *http://www.mff.cuni.cz/asc/verejnost/60/*. ■

LUDĚK SVOBODA

Rektor Univerzity Karlovy Václav Hampl (vpravo) při projevu k výročí MFF UK.

BABUŠKOVA CENA 2011

Česká společnost pro mechaniku a Jednota českých matematiků a fyziků udělily již po osmnácté ceny a uznání za nejlepší práce z oboru počítačové mechaniky a výpočtové matematiky. Cenu, jež je určena pro studenty a mladé vědecké pracovníky, založil v roce 1994 významný český matematik prof. Ivo Babuška, který od roku 1968 působí v USA, aktuálně v Institute for Computational Engineering and Sciences na Texaské univerzitě v Austinu. V roce 2006 udělila AV ČR prof. Babuškovi čestnou medaili *De scientia et humanitate optime meritis*. V prvním lednovém týdnu roku 2012 ocenila Americká matematická společnost Ivo Babušku cenou Leroye P. Steela za celoživotní dílo, jedním z nejvyšších ocenění, jakého se matematikovi může dostat.

Cenu profesora Ivo Babušky za rok 2011 získal Mgr. **Jan Česenek**, Ph.D., z Matematicko-fyzikální fakulty UK v Praze za doktorskou disertační práci *Nespojitá Galerkinova metoda pro řešení stlačitelného vazkého proudění*.

Druhé místo komise přisoudila Ing. **Radku Kolmanovi**, Ph.D., za disertaci *Dispersní analýza rovinných kvadratických konečných prvků v úlohách elastodynamiky* obhájenou na Fakultě strojní ČVUT v Praze. Třetí místo obsadil Ing. **Michal Kuráž**, Ph.D., z Fakulty stavební ČVUT v Praze s doktorskou disertací *Numerical solution of the flow and transport equations in porous media with the dual permeability conceptual approach*.

V kategorii diplomových prací byla udělena čestná uznání. Rozhodnutím hodnotitelské komise získal první místo Ing. **Michal Merta** z Fakulty elektrotechniky a informatiky VŠB-Technické univerzity v Ostravě. Jako druhý se umístil Ing. Vít Sháněl z Fakulty strojní ČVUT v Praze a třetí místo obsadil Ing. Jan Zapletal z Fakulty elektrotechniky a informatiky VŠB-Technické univerzity v Ostravě. ■

KAREL SEGETH,
Matematický ústav AV ČR, v. v. i.

Čestná medaile KARLA ENGLIŠE

Předseda Akademie věd ČR prof. Jiří Drahoš udělil 7. prosince 2011 prof. Pavlu Říčanovi z Psychologického ústavu AV ČR čestnou medaili Karla Engliše za celoživotní dílo v oboru psychologie. Slavnost se uskutečnila za účasti zástupců ústavu, nejbližších příbuzných oslavence a dalších významných hostů; laudatio přednesl ředitel ústavu prof. Marek Blatný. Profesor P. Říčan ve svém poděkování ocenil udělení medaile i jako výraz uznání pro směr psychologického myšlení a výzkumu, který reprezentuje, tj. pro hlubinnou humanistickou psychologii.

FOTO: ZDENĚK TICHÝ, ARCHIV KNAV

Prestižní akademické ocenění předal Pavlu Říčanovi (vpravo) předseda AV ČR Jiří Drahoš.

Profesor Pavel Říčan je mezi psychology a vzdělanou veřejností nejznámější svou první knihou *Psychologie osobnosti* z roku 1972, jíž se dostalo v roce 2010 šestého vydání. Silný vliv na její zaměření měly autorovy zkušenosti získané během roční stáže pod vedením amerického odborníka v oblasti faktorové analýzy profesora Raymonda B. Cattella. Z tohoto období pocházejí také Říčanovy učební texty z oboru psychometrie, jež se staly na desítky let normou pro české a slovenské badatele. Jako základní metodologickou literaturu je odborníci využívali také při tvorbě psychodiagnostických metod, jíž se autor mnoho let věnoval.

Po vynuceném odchodu z Československé akademie věd působil v Institutu pro další vzdělávání lékařů a farmaceutů jako učitel klinické a lékařské psychologie. Zde se – krátce před čtyřicítkou – seznamoval s klinickou psychodiagnostikou i se zdravotnickou praxí. Při získávání odborné průpravy se jeho průvodci stali jedineční učitelé doc. Josef Langmeier a doc. Zdeněk Matějček. „Vyhnanství" z ČSAV vyřadilo P. Říčana na dvacet let ze základního výzkumu, zároveň mu však rozšířilo orientaci v psychologii a dalo novou hloubku i jeho teoretickému myšlení. Spolu s týmem spolupracovníků napsal *Dětskou klinickou psychologii*, jež v četných reedicích dosud slouží jako základní manuál v tomto oboru.

Pavel Říčan směřoval od začátku kariéry k úsilí chápat lidskou osobnost, resp. životní příběh, jako smysluplný celek. Základní inspirační podnět mu poskytla teorie Erika Eriksona „osm věků člověka", na niž navázal knihou *Cesta životem*. Ta však kvůli „ideologické závadnosti" vyšla až v roce 1990. Od té doby si získala čtenáře nejen z odborných kruhů a doposud slouží jako podnětná odborná monografie a vysokoškolská učebnice.

Po návratu do Psychologického ústavu se P. Říčan věnoval teoretickému i empirickému výzkumu agrese a šikany mezi školními dětmi. V roce 1995 vydal základní českou práci v tomto oboru *Agresivita a šikana mezi dětmi*, jejíž přepracované vydání pod názvem *Jak na šikanu* (se spoluautorkou doc. Pavlínou Janošovou) vyšlo v roce 2010. V rámci tohoto pojetí mezilidské agrese působí v ústavu jako konzultant současného výzkumu šikany.

Posledním tématem, s nímž P. Říčan zároveň získal největší mezinárodní uznání, je spiritualita pojímaná jako integrální a integrující složka osobnosti. Z tohoto oboru, v němž působí i jako učitel Univerzity Karlovy, napsal mj. základní českou monografii *Psychologie náboženství a spirituality* (2007). Je hlavním autorem dvou originálních metod pro výzkum a diagnostiku spirituality a zásadním způsobem podnítil badatelskou činnost dalších českých psychologů v této oblasti.

Kariéra prof. Pavla Říčana byla mimořádně pestrá, ať již vlivem vnějších okolností nebo šíři zájmů a množstvím příležitostí, jež se mu nabízely. Uznání si zaslouží nikoli jako rekordman v lovu „impaktů," nýbrž jako intelektuál se širokým rozhledem, který dal několik fundamentálních rozvojových impulzů české psychologii. ■

IVA ŠOLCOVÁ,
Psychologický ústav AV ČR, v. v. i.

EURAXESS ROZŠIŘUJE SLUŽBY

Služby sítě EURAXESS Česká republika, které jsme vám představili v minulém čísle, budou i nadále pomáhat vědecko-výzkumným pracovníkům, kteří přicházejí ze zahraničí. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR v závěrečném oponentním řízení ohodnotilo činnost sítě EURAXESS nejvyšší možnou známkou a Středisku společných činností AV ČR poskytlo v rámci programu EUPRO dotaci na pokračování projektu v letech 2012–2015.

EURAXESS ČR je vyhledávaným partnerem při řešení zaměstnávání zahraničních výzkumníků, což nejlépe dokládají současné statistiky. Během uplynulých čtyř let:

- jsme obdrželi 11 090 konkrétních dotazů od vědců i jejich zaměstnavatelů;
- zahraničním výzkumníkům jsme poskytli v celkem 1 650 případech osobní asistenci na úřadech Cizinecké policie a Odboru azylové a migrační politiky Ministerstva vnitra ČR;
- odpovědi na otázky v problematice zahraniční mobility nalezlo 29 063 návštěvníků portálu *www.euraxess.cz*;
- vědecké instituce zveřejnily prostřednictvím našeho webového portálu 425 volných pracovních pozic.

Centrum se věnuje i popularizační a vzdělávací činnosti, organizuje nebo se podílí na mnoha přednáškových akcích v oblasti mobility zahraničních vědců. Semináře, workshopy a konzultace pro vědecko-výzkumné pracovníky a jejich zaměstnavatele se konají za účasti přizvaných odborníků. Smyslem těchto akcí je poskytnout pracovníkům, kteří zajišťují pobyty výzkumníků v ČR (ale i všem ostatním, které problematika zajímá), informace důležité pro jejich práci, studium a stáže. Témata jsou aktuální a reagují na změny v legislativě.

V dubnu 2011 jsme v Praze uspořádali prestižní mezinárodní konferenci *Věda bez hranic: pracovní pozice ve vědě a výzkumu*, která se zaměřila na prezentaci portálu EURAXESS Jobs, služby poskytované sítí EURAXESS Česká republika a na nejnovější trendy a problémy v oblasti mobility a kariérního růstu. Pozvání na konferenci přijali zástupci MŠMT, Evropské komise i kolegové ze zahraničních mobilitních center.

Uspořádání konference není ale jediným úspěchem na mezinárodním poli. V rámci panevropské sítě mobilitních center je Česká republika příkladem dobré praxe, který Evropské komisi slouží k prezentaci a propagaci těchto servisních středisek. Na podzim 2011 vypsala Evropská komise výběrové řízení na pozice ambasadorů sítě EURAXESS, jejichž úkolem bude propagovat služby této sítě při prestižních vědeckých setkáních a zatraktivnit tak evropský vědecký prostor pro vědce z méně rozvinutých zemí. Jde o velmi prestižní pozici s politickým mandátem Evropské komise. V přísném výběrovém řízení uspěla Viktória Bodnárová z Odboru projektů a grantů SSČ AV ČR.

Ačkoli je laťka nastavena vysoko, nehodláme ani v následujících letech slevit ze současného standardu služeb a chceme neustále zvyšovat kvalitu informačního servisu vědeckým organizacím i zahraničním vědcům a jejich rodinám při pobytu v České republice. Připravujeme rozšíření sítě mobilitních center po celé republice, propagační videa a materiály mapující český výzkumný prostor, ale také například analýzu stávající situace mobility VaV pracovníků v ČR. Více se o chystaných aktivitách dozvíte v některém z příštích čísel *Akademického bulletinu* a na webových stránkách *www.euraxess.cz*. ■

PETR BOROVSKÝ,
Středisko společných činností AV ČR, v. v. i.

***Viktória Bodnárová na konferenci* Věda bez hranic: pracovní pozice ve vědě a výzkumu**

FOTO: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

S KONCEM SVĚTA NEPOČÍTEJTE

Podle odborníků z České astronomické společnosti a Astronomického ústavu AV ČR totiž lidstvo žádná z předpovídaných katastrof na konci letošního roku neohrozí. Na nesmysly spojené s apokalypsou, která má připadnout na 21. prosince 2012, upozornili astronomové na setkání s novináři v budově Akademie věd ČR na Národní třídě v Praze 18. ledna 2012.

FOTO: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

Informace uvedli na pravou míru mj. Pavel Suchan a Jan Vondrák z České astronomické společnosti. Na fotografii z tiskové konference se nachází „Mayský kalendář" ze satirické upoutávky na chystaný pořad brněnského planetária.

Astrofyzik Jiří Grygar z Fyzikálního ústavu AV ČR uvedl, že je na pováženou uspořádat kvůli tak pokleslému tématu tiskovou konferenci: „Je to důkaz, že je ohrožena schopnost lidí zpracovávat informace logickým uvažováním. Zavádějící informace rozšiřují i jinak seriózní média." Jiří Grygar dále zmínil práce, které předpovídaly konec světa. Blamáž zasáhla i uznávané vědce, když v 70. letech astrofyzici John Gribbin a Stephen Plagemann publikovali knihu, v níž ohlásili konec světa na 10. března 1982 v důsledku roztržení zemského pláště a vlny zemětřesení. Apokalypsa se překvapivě nekonala, ale na prodeji knih autoři vydělali – a to dokonce dvakrát, když vydali knihu druhou, v níž proroctví poupravili a tvrdili, že k jevu došlo již v roce 1980. „Jen za posledních 12 let selhalo 50 různých proroctví. Nikomu se nic nestalo, ale někteří dále ve svých nesmyslech pokračují," poznamenal uznávaný popularizátor vědy Jiří Grygar.

Soudný den je často dáván do souvislosti s koncem mayského kalendáře, jehož studiu se věnoval předseda ČAS Jan Vondrák. Uvedl, že bychom neměli matematické schopnosti Mayů přeceňovat. Výpočty, které se řídí souvztažnostmi mayského a juliánského kalendáře, se u různých autorů liší i o několik století. Propočty, jež za konec kalendáře stanovily prosinec, považuje Jan Vondrák za zavádějící. Mnohem přesnější je propočet Vladimíra a Bohumila Böhmových, kteří konec mayský kalendář stanovili na 14. prosince 2116. Neznamená to ovšem, že konec světa nastane. Mayský kalendář žádnou takovou předpověď ani neobsahuje.

Smyslem soutěže o nejlepší kreslený či psaný vtip je ukázat, že se konce světa nejen nebojíme, ale že na něj nevěříme.

ČAS připravila ke „konci světa" webové stránky *http://www.astro.cz/rady/2012/*, na které zavítalo již přes 30 tisíc návštěvníků. „Rádi bychom si z konce světa udělali nejen legraci, ale především na pravou míru uvedli smyšlenky, jež se tématu týkají. Očekávání bude v některých společnostech doprovázet davová hysterie a deprese. Podaří-li se narovnat jednu dětskou duši či zachránit lidský život, budeme s výsledky iniciativy spokojeni," vyzdvihl místopředseda a tiskový tajemník ČAS Pavel Suchan. Další aktivitou ČAS je soutěž o nejlepší kreslený či psaný vtip k tématu konce světa v roce 2012 a (nebo) mayského kalendáře. Soutěžní práce lze zasílat na *info@astro.cz* do 20. prosince 2012. Jednotlivé příspěvky bude ČAS průběžně zveřejňovat na webových stránkách. Ačkoli vítěze nečeká peněžní odměna, zkrátka nepřijdou: výherci získají balíček věcných odměn a na jaře roku 2013 – bezpečně dlouho po „konci světa" – pro ně ASÚ AV ČR chystá prohlídku ondřejovské observatoře.

FOTO: ZDROJ ASTRO.CZ

Mediálně úspěšnému fenoménu 2012 se hodlá věnovat i Hvězdárna a planetárium Brno. Multivizuální show *Zpráva o konci světa* pro děti od 10 let představil ředitel Jiří Dušek: „Představení nejdříve s nadsázkou oglosuje novodobá proroctví vzbuzující bezdůvodný strach. Poté se ale dozvíme, že rostliny a živočichové na naší planetě skutečně hrají loterii o přežití. Netřeba se však bát. Závěr bude více než překvapivý a svým způsobem i optimistický."

Program chystá i pražská Štefánikova hvězdárna, která od května 2012 uvede „scénickou apokalypsu". Audiovizuální představení má v úmyslu přiblížit některé jevy (sluneční erupce, srážka Země

s kometou či asteroidem, „seřazení planet“ atd.), jež se s koncem světa dávají do souvislosti.

Přežijeme-li letošní prosinec, čeká nás další konec světa o půl roku později, říká s nadsázkou sluneční fyzik z ASÚ AV ČR a Astronomického ústavu UK dr. Michal Švanda. Maximum sluneční činnosti totiž připadne na jaro 2013. Ohrozí nás tedy Slunce půl roku po ohlášeném konci světa? Odborníci konstatují, že ne více než kdy jindy. Jedinou oblastí sluneční aktivity, která dokáže ovlivnit život na Zemi, jsou sluneční erupce, kdy se v průběhu několika minut může uvolnit až 10^{25} joulů energie. Vliv plazmových oblaků putujících meziplanetárním prostorem je však díky magnetosféře zanedbatelný. Nastat ovšem mohou vlivy sekundární, jako je polární záře. ■

LUDĚK SVOBODA a MARKÉTA PAVLÍKOVÁ

NESMRTELNÁ novinářská KACHNA

V zahraničním tisku se před dvěma lety objevila líbivá zpráva o „zázračných účincích“ bakterie Bacillus F nalezené v mrazivém prostředí Sibiře. Česká média letos v lednu jásala: badatelé z Ruské akademie věd vpravili tuto bakterii do laboratorních myší a došli k překvapivým výsledkům – myši se staly odolnějšími a žijí dvojnásobně déle. Protože vědecký tým Anatolie Brushkové uvádí, že by bakterie mohla u lidí prodloužit život na 140 let, dostala v médiích označení „bacil nesmrtelnosti“.

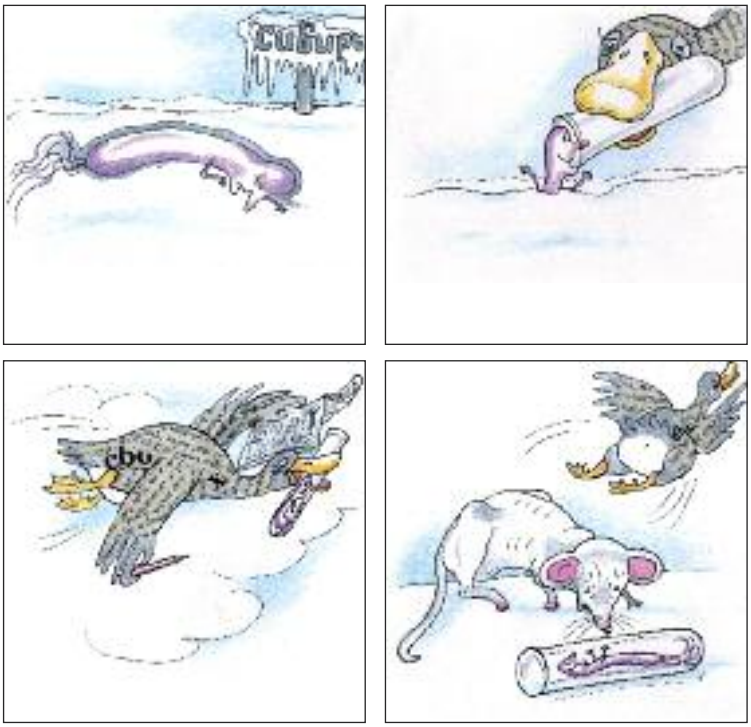

Nakolik je zpráva přesná a lze již dnes veřejnosti slibovat, že lidem bakterie může prodloužit život?

Článek *Found in nature's freezer, the secret of living to 140* komentuje výsledky ruských vědců, kteří nalezli bakterii zmrzlou po staletí v Jakutsku. Z těchto bakterií (Bacillus F) získali extrakt a ten testovali nejprve na mouchách a pak na myších. Údajně již nyní dokázali dvojnásobně prodloužit věk myším a domnívají se, že by pomocí tohoto bacila mohli prodloužit věk lidský.

Na tom, že nalezli bakterii hluboko ve zmrzlé půdě, není nic zvláštního. V takových podmínkách je možno nalézt mnoho druhů bakterií, které tam přežívají. Existují sbírky psychrofilních bakterií, jež existovaly zamrzlé desetitisíce let a po vyzvednutí z takových míst byly „oživeny“. Znamená to však, že mají geneticky kódovaný rys dlouhověkosti, navíc přenosný na mouchy, myši a následně na člověka? Pro laické čtenáře je to svůdné. Odborníky však zprávy z tisku zatím k velkému optimizmu nesvádí. Počkejme si na další vývoj a na publikace výsledků v recenzovaných renomovaných časopisech, kde budou seriózně doloženy a možná i patentovány. ■

JAROSLAV SPÍŽEK a HaM

KRESBY: INKA DELEVOVÁ

DÁNSKÉ PŘEDSEDNICTVÍ V RADĚ EU – Most přes rozbouřené vody

Evropská unie čelí možná největším výzvám v novodobé historii. Palčivými problémy jsou především finanční záležitosti a celková krize eurozóny. Příprava evropského rozpočtu pro období 2014–2020, tedy tzv. víceletého finančního rámce, s sebou přináší složitá vyjednávání o výsledné podobě a financování společných politik a programů. V tomto kontextu zahájilo Dánsko 1. ledna 2012 své již historicky sedmé půlroční předsednictví v Radě EU, které převzalo od Polska. Dánové nazývají své předsednictví „mostem přes rozbouřené vody".

Dánské předsednictví představilo čtyři hlavní priority: odpovědná, dynamická, zelená a bezpečná Evropa. Priorita *Odpovědná Evropa* usiluje o posílení finanční disciplíny a zajištění hospodářské stability a růstu, což zahrnuje vyjednávání o víceletém finančním rámci pro období 2014–2020, které však bude završeno pravděpodobně až ve druhé polovině roku 2012 za předsednictví Kypru. Druhá z priorit, *Dynamická Evropa*, s sebou přináší zaměření na jednotný trh a plné rozvinutí jeho potenciálu; jednotný trh oslaví letos 20. výročí existence. Dánsko dále klade zvláštní důraz na harmonizaci předpisů a norem nebo systém jednotného evropského patentu. *Zelená Evropa* chce zajistit udržitelný hospodářský růst, který bude zároveň šetrný k životnímu prostředí. Prioritou je i dlouhodobá strategie v oblasti ochrany klimatu, udržitelné zemědělství nebo nařízení ohledně energetické účinnosti. Poslední z priorit – *Bezpečná Evropa* – zamýšlí posílit roli Evropské unie jako globálního aktéra; věnuje se jak zahraničněpolitickým výzvám a zajištění zájmů a bezpečnosti občanů EU, tak i justici a evropským záležitostem. Dánové chtějí v tomto kontextu posílit také Schengenský systém a dokončit Společný evropský azylový systém (SEAS).

Podle dánského ministra pro výzkum, inovace a vyšší vzdělávání Mortena Østergaarda je třeba během současné krize investovat do výzkumu a vzdělávání.

FOTO: ARCHIV EN.FIVU.DK

V oblasti výzkumu, inovací a technologického rozvoje si Dánsko stanovilo několik oblastí, jež v podstatě vyplývají z kontextu současné situace. Jde především o přípravu a vyjednávání konečné podoby programů, které zahájí nové programovací období na začátku roku 2014. Evropská komise návrhy programů předložila v závěru roku 2011; nyní je má projednat Rada EU a Evropský parlament. Dánské předsednictví věří, že se mu mezi členskými státy podaří vyjednat potřebnou shodu.

Důležitým bodem je nový rámcový program *Horizont 2020*, jehož navrhovaný rozpočet na období 2014–2020 činí 80 miliard eur. Projednávány by měly být pro členské státy takové důležité aspekty jako výsledná struktura programů, rozdělení rozpočtu či pravidla účasti. Projednávat se má také iniciativa Evropského inovačního a technologického institutu (EIT), konkrétně novela jeho nařízení, Strategická inovační agenda (SIA) a nová znalostní a inovační společenství (KICs) po roce 2014.

Dánské předsednictví se zaměří též na návrh rámcového programu pro atomovou energii, pro jaderný výzkum a školicí aktivity EURATOM, nástupce dosavadního Rámcového programu pro Konkurenceschopnost a inovace (CIP) programu COSME či novou podobu kohezní politiky, která by měla vyzdvihnout výzkum a inovace v regionech, a tím zajistit pracovní místa a hospodářský růst.

Vzhledem k závazkům ve vlajkové iniciativě *Unie inovací* je další prioritou dokončit Evropský výzkumný prostor (EVP) do roku 2014, což znamená odstraňovat překážky zabraňující vědecké mobilitě a podporu příhraniční spolupráce, která má posílit evropský výzkum. Dánové také podpoří přípravu sdělení k Evropskému programu pozorování Země (GMES).

Dánským ministrem pro výzkum, inovace a vyšší vzdělávání se v říjnu 2011 stal Morten Østergaard, jenž zastává názor, že v dobách krize je důležité investovat do výzkumu a vzdělávání, protože představují nezbytný prvek podporující růst. Zároveň ale upozorňuje, že by investice měly plynout do oblastí, kde přinesou jasné výsledky, tedy s potenciálem růstu. Hlavním Østergaardovým cílem na domácí dánské

eu2012.dk
DANISH PRESIDENCY OF THE COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION 2012

scéně je vytvořit národní inovační strategii. Na evropské scéně chce dánské předsednictví prostřednictvím výzkumu a inovací přispět k naplňování cílů strategie *Evropa 2020*, a podpořit tak hospodářský růst a cestu Evropské unie z finanční krize.

Za zmínku stojí, že Dánové plánují nalévat na předsednických zasedáních kohoutkovou vodu místo vody balené. Chtějí tak jednat v duchu stanovených priorit: ušetřit miliony eur a zároveň chránit životní prostředí. Podle slov dánského ministra pro evropské záležitosti Nicolaie Wammena by předsednictví mělo být „nízkonákladové, ale přesto efektivní". Předsevzalo si, že sníží náklady celého šestiměsíčního řízení Rady EU na 35 milionů eur, což je v porovnání s předchozími předsednictvími velice nízká částka. Například Polsko utratilo 115 milionů eur, maďarské předsednictví 85 milionů eur. Rozlévaná kohoutková voda tak přestavuje jedno z mnoha dánských úsporných opatření.

Více informací naleznete na *http://eu2012.dk/en*.

Přehled hlavních akcí dánského předsednictví v oblasti výzkumu, vývoje a inovací

Konference k výzkumným infrastrukturám – *ICRI 2012* (Kodaň; 21.–23. března); konference k excelenci – *Excellence 2012* (Aarhus, 18.–20. dubna); konference *Science in Dialogue* (Odense, 23.–25. dubna); konference k 25 letům programu Erasmus (Kodaň, 8.–9. května); *The Future Internet Assembly (FIA): Smart Cities and Internet of Things* (Aalborg, 10.–11. května); konference k průmyslovým technologiím (Aarhus, 19.–21. června); konference Evropského inovačního a technologického institutu (Kodaň, 25.–26. června). ■

ADÉLA VOŽECHOVÁ,
CZELO – Česká styčná kancelář pro VaV, Brusel,
Technologické centrum AV ČR

Individuální poradenství

Poskytujeme poradenství v jakékoli fázi psaní a k jakýmkoli textům, ať už se jedná o odborný článek, abstrakt, výzkumný záměr, disertační práci, ale i třeba emaily, motivační dopis nebo životopis. Naší filosofií je vést klienty při psaní cizojazyčného textu k samostatnosti. Namísto editačních služeb a opravování gramatických a lexikálních chyb Vám nabízíme reakci kritického čtenáře. Pomůžeme Vám rozpoznat, zda Váš text má všechny náležitosti, které od něj zahraniční čtenář očekává, např. zda jsou v úvodu textu jasně a srozumitelně definovány výzkumný problém a výzkumné otázky. Během konzultace a prostřednictvím odkazů na studijní materiály se dále naučíte strategiím psaní, revidování textu a rozpoznávání a opravování vlastních chyb.

Kurzy online

Nabízíme následující jednosemestrální kurzy online, jež kombinují samostatné studium a práci na internetu s několika prezenčními lekcemi a konzultacemi:

- **Academic Writing 1** Sentences and Paragraphs
- **Academic Writing 2** Genres and Methods of Development
- **Presentation Performance**

Tematické semináře

Speciálně pro Vás připravíme seminář v délce od 1.5 hod. a rádi s ním navštívíme Vaše pracoviště. Můžete si zvolit vlastní téma nebo si můžete vybrat z následujících:

- **Akademické psaní v angličtině**
- **Psaní odborného článku v AJ**
- **Plagiátorství a etika vědecké práce**
- **Příprava na konferenční prezentace v AJ**
- **Psaní disertační práce**

Bližší informace k našim službám najdete na našich webových stránkách http://cap.avcr.cz.
Tamtéž najdete informace o cenách.

CENTRUM AKADEMICKÉHO PSANÍ

NEJPRODÁVANĚJŠÍ KNIHY V KNIHKUPECTVÍ ACADEMIA V LEDNU 2012

- 1. Shakespeare, W. – Dílo (překlad Martin Hilský, vychází s podporou nadace The Kellner Family Foundation, British Council, Daniela Bartka a Evžena Harta)
- 2. Konvalinka, J., Machala, L. – Viry pro 21. století (s podporou AV ČR)
- 3. Kovář, M. – Londýn – Kulturně-historický průvodce
- 4. Bárta, M., Kovář, M. a kol. – Kolaps a regenerace – Cesty civilizací a kultur
- 5. Sarrazin, T. – Německo páchá sebevraždu

Tituly ostatních nakladatelů:

- 1. Davies, P. – Podivné ticho – Hledání mimozemské inteligence 2.0, Argo/Dokořán
- 2. Fedrová, S., Jedličková, A. (eds.) – Intermediální poetika příběhu, Akropolis
- 3. Sommer, V. – Angažované dějepisectví, NLN/FF UK v Praze
- 4. Havlík, V., Hříbek, T., Hvorecký, J., Nosek, J., Parusniková, Z. – Z evolučního hlediska – Pojem evoluce v současné filosofii, Filosofia
- 5. Jirásková, M., Jirásek, P. – Loutka a moderna, Arbor vitae

Knihkupcův tip:

- Kratochvíl, I. – Život není jen náhoda, Academia

ŠÁRKA HOLÁ,
vedoucí knihkupectví Academia,
Václavské náměstí 34, Praha 1

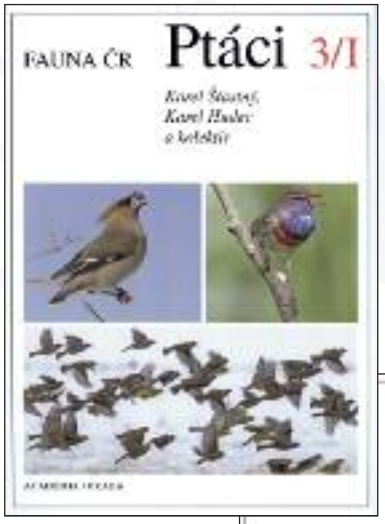

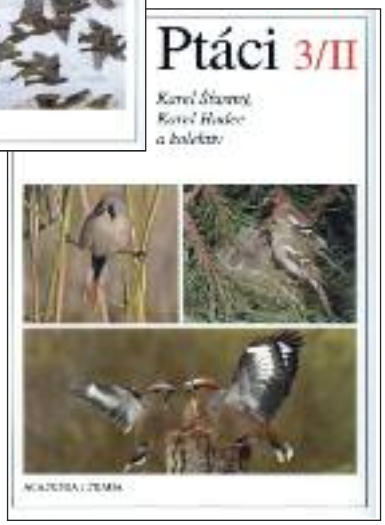

POZOR, TOXO!
Tajná učebnice praktické metodologie vědy

Publikace popisuje historii výzkumů vlivu parazita Toxoplasma na lidskou psychiku, chování a dokonce i vzhled. Nákaza tímto parazitem postihuje zhruba třetinu obyvatel Česka, ovlivňuje společenskost, podezřívavost či svědomitost, prodlužuje reakční doby a u žen ovlivňuje pravděpodobnost narození potomka mužského pohlaví. Toxoplasmóza může být zodpovědná i za vznik schizofrenie a Parkinsonovy choroby.

Flegr, J., edice Galileo, Academia, Praha 2011. Vydání 1.

FAUNA ČR – PTÁCI 3

Reedice svazků o ptácích z řady Fauna ČSSR, které vyšly v nakladatelství Academia v letech 1972–1983. Současná reedice již zahrnuje poznatky jen z území ČR. Tento díl je věnován řádům pěvců, přináší charakteristiku nižších taxonů (podřádů a čeledí), klíče k určení druhů a systematické zpracování všech ptačích druhů zastižených na našem území do r. 2005. Vychází ve dvou svazcích.

Šťastný K., Hudec, K. a kol., Academia, Praha 2011. Vydání 1.

VIRY PRO 21. STOLETÍ

Proč ještě nemáme lék proti AIDS? Byla ptačí chřipka vymyšlena farmaceutickými firmami kvůli zisku? Dají se viry použít jako biologické zbraně? Máme dát očkovat své děti? Kniha přináší odpovědi, ale také spoustu otázek týkajících se virů a virových onemocnění jako je například Ebola, SARS, chřipka či AIDS.

Konvalinka, J., Machala, L., edice Průhledy, Academia, Praha 2011. Vydání 1.

KINEMATOGRAFIE ZAPOMNĚNÍ
Počátky normalizace ve Filmovém studiu Barrandov (1968–1973)

Kniha je pokusem o zachycení přelomového období konce reformního procesu roku 1968 a počátku normalizace v jedné z oblastí československé kultury, v kinematografii. Změny nastalé po srpnu 1968 v československém filmu líčí na proměnách jediného místa – Filmového studia Barrandov. Pro účely knihy vznikly na dvě desítky rozhovorů s domácími filmaři – režiséry, scenáristy, kameramany či produkčními – například režisérem Jurajem Herzem či Ladislavem Helgem.

Hulík, Š., edice Šťastné zítřky, Academia, Praha 2011. Vydání 1.

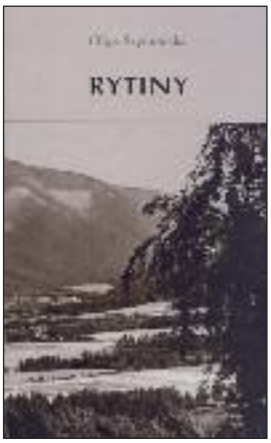

RYTINY
Kříž kamene + pramene Beskyd

Básnická sbírka vychází k poctě 430. výročí založení Čeladné a Kunčic pod Ondřejníkem. Autorka ji doprovodila vlastními fotografiemi zdejší krajiny, kde vyrůstala a považuje ji za svůj domov, nazývá ji „krajinou mého srdce".

Szymanská, O., AG TYP Tiskárna Kostelec nad Orlicí 2011. Vydání 1.

JAK JSTE TAK MOHLI ŽÍT?
Dialog generací

Arnošt Kolman se od začátku bolševické revoluce pohyboval mezi jejími vůdci a tak se jako jeden z mála Čechů setkal i s Leninem. Podílel se na politickém i akademickém životě sovětského Ruska, od roku 1945 také v Československu. V roce 1948 byl zatčen a odvezen do Ruska, propustili ho až v roce 1952. Rozhovor, který s ním vedl v roce 1976 jeho zeť, v té době už ve švédském exilu žijící fyzik František Janouch, vznikl po Kolmanově příjezdu do Stockholmu a po jeho otevřeném dopise L. Brežněvovi, v němž oznámil důvody, proč po 58 letech ukončuje členství v KSSS. Po několika samizdatových edicích z osmdesátých let je to první české vydání rozhovoru včetně zmíněného dopisu.

Janouch, F., Kolman, A., edice Dokument, Novela bohemica, Praha 2011. Vydání 1.

KRITICKÉ VYDÁNÍ KOMENSKÉHO SPISŮ SE ROZRŮSTÁ

Oddělení pro studium a edici díla J. A. Komenského FLÚ AV ČR představilo 26. ledna 2012 v Literární kavárně Nakladatelství Academia na Václavském náměstí trojici Komenského publikací, které zde v posledních letech vyšly. Knihy *Informatorium školy mateřské* (2007), *Předehra pansofie – Objasnění pansofických pokusů* (2010) a *Opera Omnia 15/IV* (2011) uvedli za účasti ředitele Filosofického ústavu AV ČR Pavla Barana a dalších významných hostů jejich editoři: Martin Steiner, Markéta Klosová a Tomáš Havelka. Písněmi z Komenského kancionálu doprovodil příjemný podvečer český skladatel Tomáš Najbrt. Úspěšnou cestu ke čtenářům knihám popřál vedoucí skupiny pro dějiny vědy Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR Antonín Kostlán, který zařadil komeniologické oddělení mezi nejpřínosnější pracoviště v oblasti humanitních věd, jež je zejména časopisem *Acta Comeniana* (viz *AB 7–8/2010*) bytostně vklíněno do mezinárodního diskurzu: „Knihám, a zejména té poslední, přeji, aby se jí dařilo zpřítomňovat současným čtenářům nejen odkaz Jana Amose Komenského, ale i způsob myšlení raného novověku a další souvislosti, jež vyplývají z historických pramenů." Prozatím poslední publikací vzešlou z komeniologického oddělení je další svazek kritického vydání spisů J. A. Komenského *Opera Omnia 15/IV*, který přináší dva soubory Komenského latinských učebnic – *Eruditionis scholasticae pars prima, Vestibulum* a *Eruditionis scholasticae pars II, Janua*. Učebnice pro první dvě třídy nižšího stupně gymnázia, tj. tříleté latinské školy (třetí stupeň tvořilo *Atrium*), Komenský spolu s částí *Atrium* (vydána bude v jednom z navazujících svazků) zahrnul do souborného vydání *Opera didactica omnia* (ODO, Amsterdam 1657). Oba soubory zastupují z pohledu Komenského vrchol jeho snah o co nejdokonalejší učební pomůcky pro tříletou latinskou školu. S výjimkou vlastního učebního textu *Januy* (*Janualis … contextus*) přináší sv. 15/IV první kritická vydání zahrnutých Komenského textů. Pomineme-li nečetné překlady ukázek z učebnic a předmluv, jde o první novodobá vydání vůbec. Z hlediska dostupnosti Komenského textů je významné, že poprvé od 17. století vychází v moderní edici a kompletně jeden z jeho jazykových slovníků. ■

lsd

FOTO: LUDĚK SVOBODA, AKADEMICKÝ BULLETIN

Opera Omnia 15/IV *představuje podle editora Martina Steinera určitý soubor, k němuž se Komenský dopracoval ve svých teoriích, jak by měla vypadat výuka latiny.*

TOPIC OF THE MONTH

EU gives support to Czech research project

The European Union has allocated 31 million crowns for the professional enhancement of Czech scientists and international activities of research teams at the Institute of Scientific Instruments of the ASCR and the Faculty of Electrical Engineering and Communication of the University of Technology in Brno. The EU subsidy encompasses three years. Thanks to this financial support, Vladislav Krzyžánek, a leading Czech expert in electron microscopy, has returned to Brno after 12 years in Muenster, Germany. The EU subsidy will additionally fund training workshops, guest stays of foreign scientists, support for researchers' mobility and the establishment of cooperation between universities and the industrial sector.

SCIENCE AND RESEARCH

Nuclear Fusion: Energy for the future

The Institute of Plasma Physics of the ASCR has produced a book, *Controlled Thermonuclear Fusion for Everybody*, which covers the story of the human struggle to achieve controlled thermonuclear fusion on Earth. The book is "reader-friendly" in that special attention has been given to plain vocabulary and rich illustration. The topic is introduced with a detailed chronology of fusion history. The contribution of Oleg Lavrentyev, a pioneer of the Soviet fusion program, is recognized since he is credited as being the first to call attention to fusion in correspondence with his government in 1949 and 1950. These letters aroused the interest of physicists Igor Tamm and Andrei Sakharov who launched a fusion program that resulted in the creation of Tokamak, a device which uses a magnetic field to confine plasma in the shape of a torus (doughnut).

Czech lawyer elected to UN International Law Commission

The Czech Republic has a representative in the UN International Law Commission after more than ten years with the election by the UN General Assembly of Pavel Šturma to the post on November 17, 2011. The 34-member UN International Law Commission, established in 1947, is seated in Geneva, Switzerland. It exerts a strong influence on the development of international law. Last time the Czech Republic was represented on the commission was from 1992–1998. Professor Dr. Šturma works at the Institute of the State and Law of the ASCR and also heads the international law department at Faculty of Law at Charles University. He has written or co-written 12 books focusing on international law.

RIHA in Prague

The General Assembly of the International Association of Research Institutes (RIHA) took place at the Institute of Art History of the ASCR November 11–12, 2011. The purpose of RIHA (founded in 1998 in Paris) is to promote education and research in art history and related disciplines, to intensify cooperation between institutes by facilitating the flow of information on scientific and administrative activities and exchanging research findings while also encouraging institutes to undertake joint projects. The outcome of the Annual Assemblies of RIHA in Brussels (2010) and Prague (2011) is a Resolution of RIHA entitled *Measuring Quality in Art History*.

FOREIGN AFFAIRS

Scientific cooperation with India

India drew our attention last year more than ever. We remembered 150th birth anniversary and 70th death anniversary of Rabindranath Tagore, the Laureate of Nobel Prize in Literature in 1913. Tagore visited the Czechoslovak Republic twice and he got in a close contact with the representatives of the Czech intellectual and artistic elite. For example, Leoš Janáček was inspired by him to compose choral The *Wandering Madman*. Tagore was also in contact with Karel Čapek, Tomáš G. Masaryk and Vincent Lesný, a scientist from Oriental Institute who contributed to the development and research of Indian languages. He was also a mentor to a new generation of students of Indology in the Czech Republic.

FROM BRUSSELS

Danish Presidency of the EU Council

Denmark began its six-month presidency of the EU council on January 1, 2012. The Danish term commences at a critical time for the Euro zone and Denmark has pledged that unity is among its central goals. Another aim is to make green issues a priority, including a fresh look at renewable energies. The Danish Presidency will work to push forward negotiations on the next generation of programmes in education, research and innovation. It believes the interconnection between the three areas must be enhanced. In this regard, institutions of higher education play a vital role as suppliers of research, education of highly qualified labour force and transfer of new knowledge to society. Similarly, strengthening vocational education and training programmes must contribute to promoting a "knowledge--based society". The Danish Presidency program is available on *http://eu2012.dk/en*.

MENDELOVA MEDAILE prof. Václavu Pačesovi

FOTO: STANISLAVA KYSELOVÁ, AB

Václav Pačes společně s ředitelem Ústavu molekulární genetiky AV ČR Václavem Hořejším.

Z ryze vědeckého pojetí poněkud vybočující směs vtipem a nadsázkou odlehčených podvečerních přednášek se odehrála 2. února 2012 v Haškově posluchárně Ústavu molekulární genetiky AV ČR. Kolegové a přátelé tak popřáli Václavu Pačesovi k jeho sedmdesátinám. Z úst oslavencových zazněla přednáška o počátcích molekulární genetiky u nás, v níž jubilant vyzdvihl význam jednoho z pilířů genetiky, osobnost Johanna Gregora Mendela. A právě čestnou oborovou medaili J. G. Mendela za zásluhy v biologických vědách poté převzal prof. V. Pačes z rukou předsedy AV ČR prof. Jiřího Drahoše. ■

HaM

NA VLNÁCH LEONARDA

FOTO: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN

Jak se žije české vědě?

Kde jinde lépe diskutovat o zákulisí české vědy než v Akademii věd. Český rozhlas Leonardo doslova v předvečer podpisu *Memoranda o spolupráci mezi Akademií a rozhlasem* (viz druhá strana obálky) uspořádal 18. ledna 2012 setkání s tématem *Jak se žije české vědě?*. Svižné a vtipné debatě neubrala spád ani premiérová účast v novém místě konání, natož závažné otázky, které pálí české vědce. Jak lze objektivně hodnotit českou vědu nebo co vůbec znamená česká věda v dnešním globalizovaném světě? Jak se daří našim vědcům doma a v zahraničí? Mají mladí vědci chuť vrátit se zpět do Česka?, ptal se Robert Tamchyna svých hostů, jimiž byli předseda AV ČR Jiří Drahoš, Pavel Jungwirth z Ústavu organické chemie a biochemie AV ČR a zástupce mimoakademické sféry Radek Špíšek z Ústavu imunologie 2. LF UK a FN Motol. Všichni tito vědci působili v zahraničí a měli možnost tam zůstat.

Diskusní setkání, které již sedmým rokem spolupořádá rozhlasová stanice Leonardo a časopis *Vesmír*, se od tohoto roku přesouvají do budovy Akademie věd na pražskou Národní třídu. Šéfredaktor Leonarda Luboš Veverka k tomu uvádí: „Pořady *Třetí dimenze Plus*, které natáčíme jednou měsíčně s publikem, se úspěšně rozvíjejí od roku 2006. Projekt s námi před léty zahajovala Městská knihovna v Praze. Nyní potřebujeme trochu inovovat zavedený formát a logicky nás napadlo, že přirozeným partnerem je pro nás Akademie věd ČR. Jsme rádi, že se náš nápad setkal s pochopením, a doufáme, že zde budeme veřejné diskuse rozvíjet nejméně dalších pět let. Do budoucna navíc počítáme s větším využitím multimédií, pro něž nabízí Akademie ideální zázemí.“

MARINA HUŽVÁROVÁ

NAD POVRCHEM

Sdružení sochařů Čech, Moravy a Slezska ve spolupráci se Střediskem společných činností AV ČR uspořádaly v lednu v hlavní budově Akademie věd na Národní třídě v Praze výstavu *Nad povrchem*, na níž svá díla představily význačné osobnosti české výtvarné scény – Blanka Adensamová, Michal Blažek, Barbora Blahutová, Stanislav Hanzík, Jan Hendrych, Jiří Kašpar, Igor Kalina, Stanislava Kavanová, Jiří Kryštůfek, Jaroslav Křížek, Pavel Míka, Miroslav Mlynář, Libor Pisklák, Zdeněk Preclík, Jiří Středa, František Svátek, Marie Šeborová, Jaromír Švaříček-Rašva, Daniel Talavera, Milan Vácha a Olbram Zoubek.
Na snímku plastika Jiřího Středy *Co víme* (bronz, nerez, 1995).

red

FOTO: STANISLAVA KYSELOVÁ, AKADEMICKÝ BULLETIN